

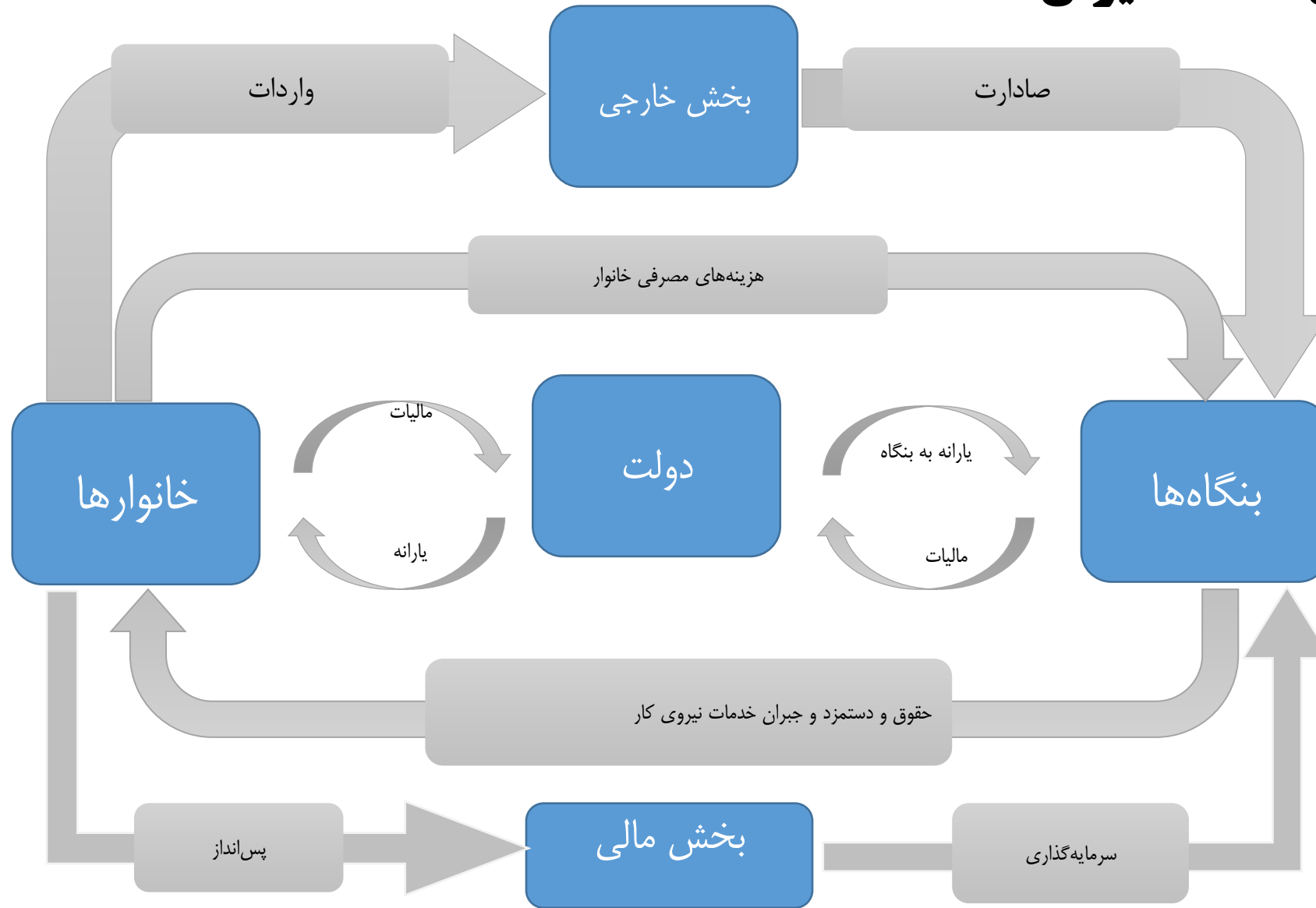
بسم الله الرحمن الرحيم

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور؛ چالش‌ها و راهکارها

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
معاونت پژوهش‌های اقتصادی

خرداد ماه ۱۳۹۹

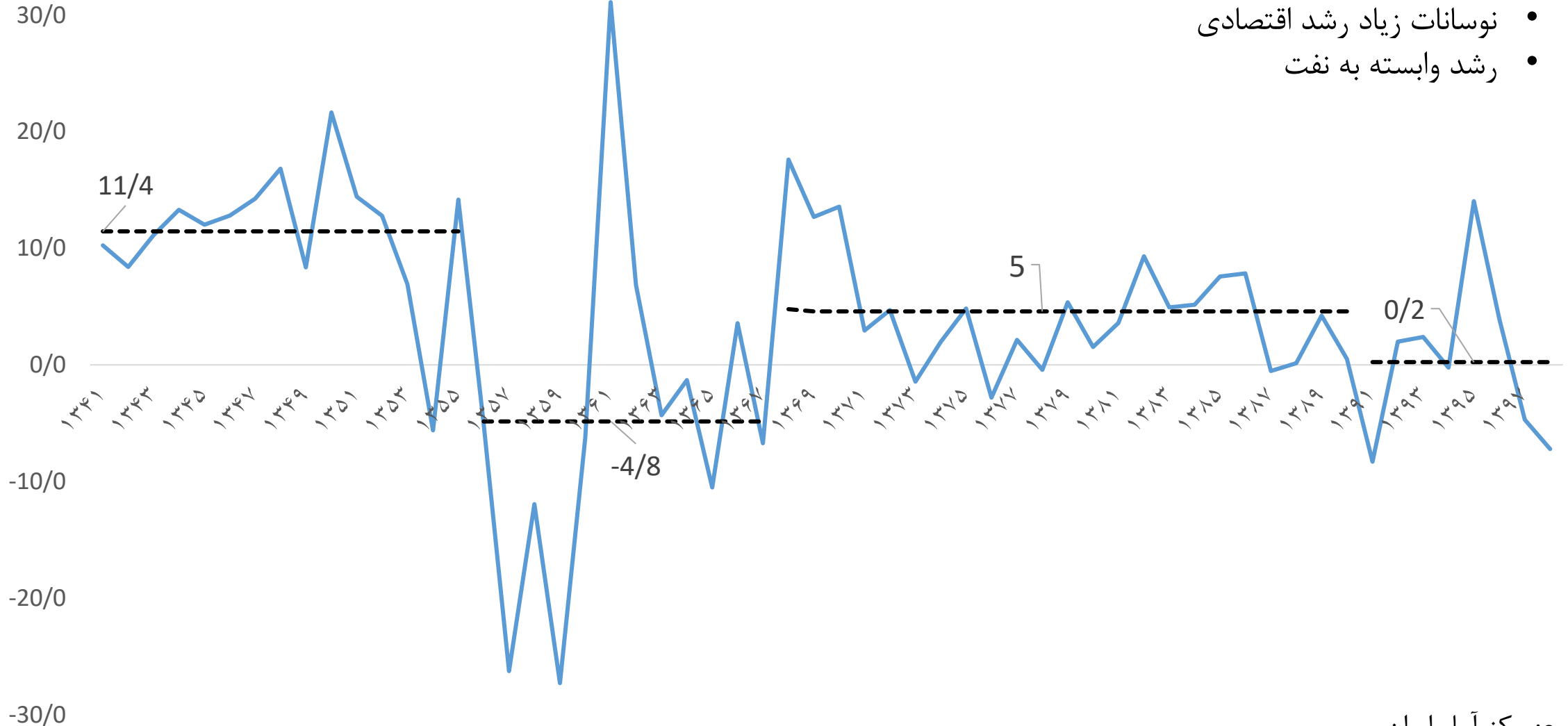
چارچوب تحلیل اقتصاد ایران

اقتصاد کلان

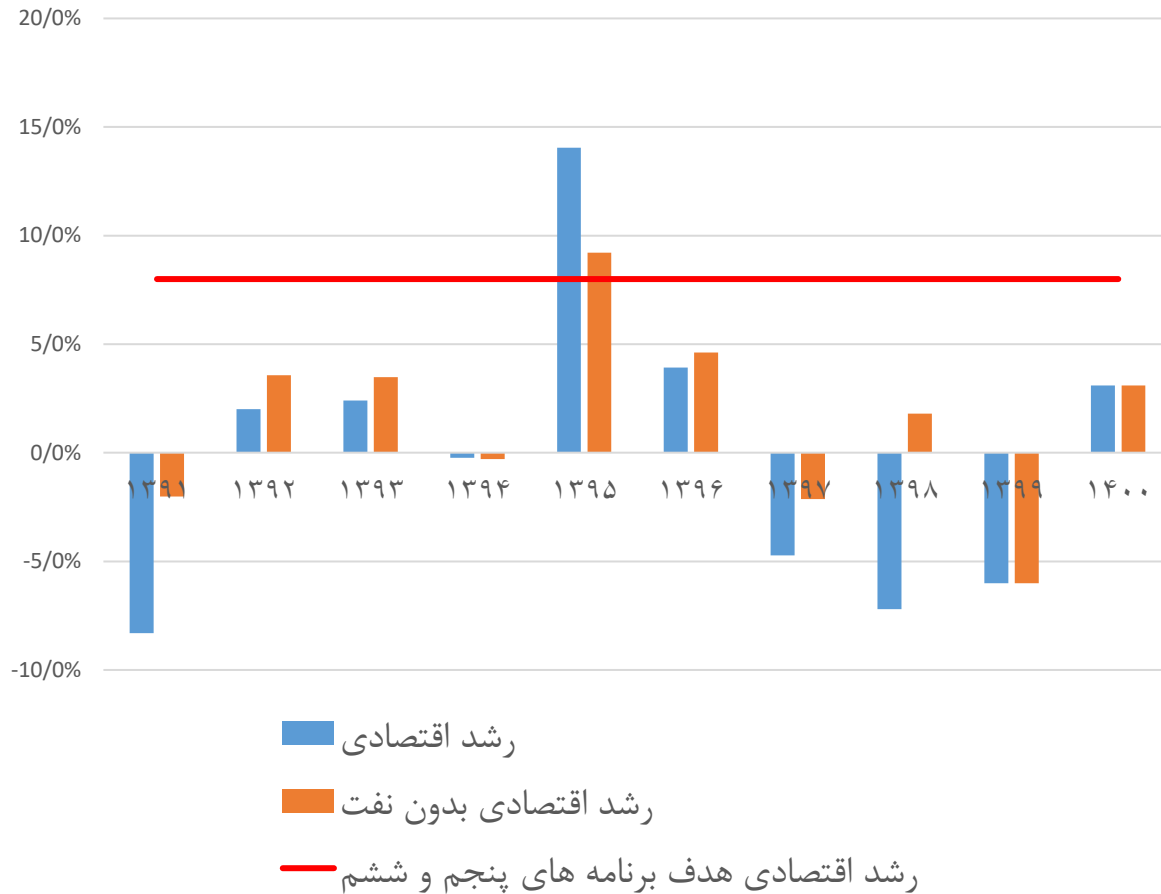
رشد اقتصادی

- نرخ رشد اقتصادی کاهنده
- نوسانات زیاد رشد اقتصادی
- رشد وابسته به نفت

منبع: مرکز آمار ایران

رشد اقتصادی

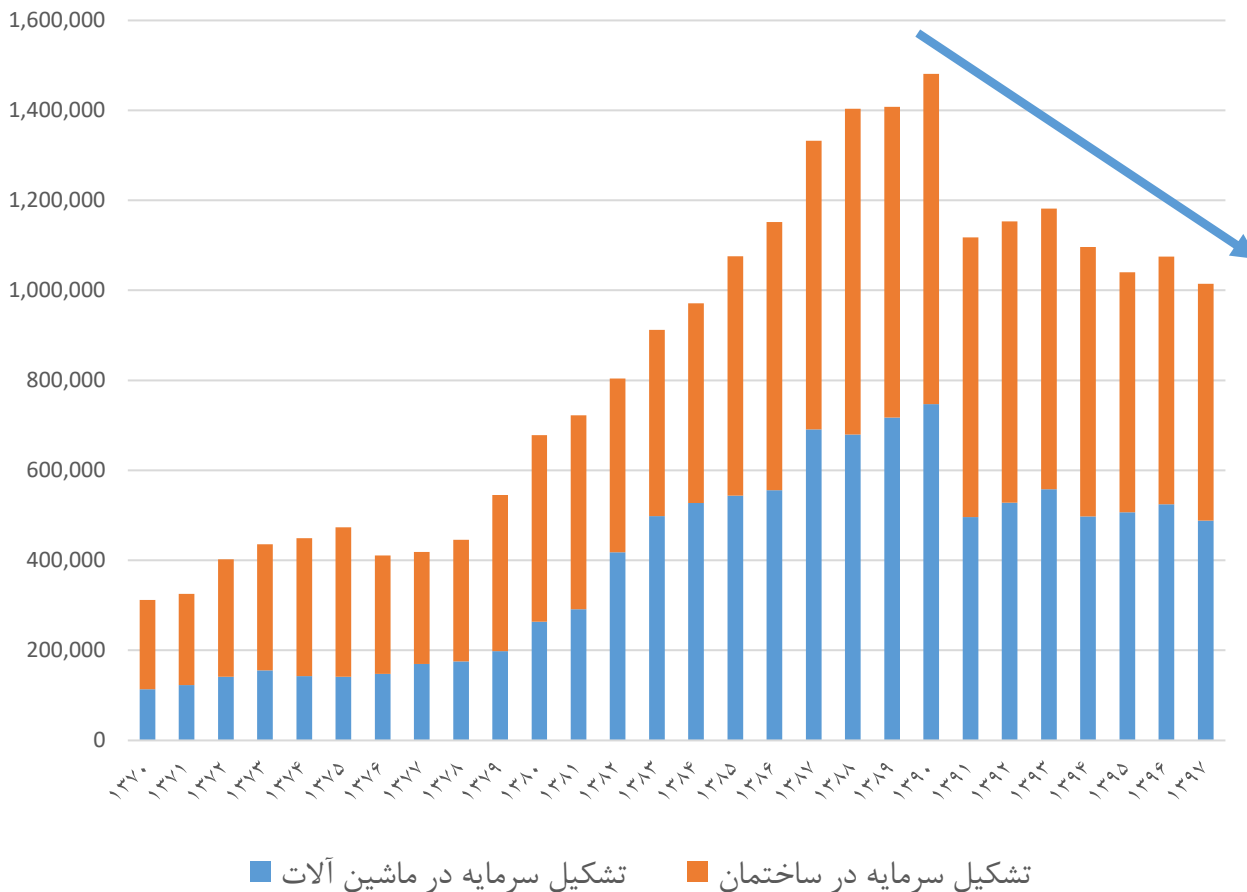

- در حالیکه نرخ رشد اقتصادی هدف برنامه های پنجم و ششم توسعه ۸ درصد تعیین شده است متوسط رشد اقتصادی کشور از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ نزدیک به صفر درصد بوده است.
- مهمتر از متوسط رشد اقتصادی پایین کشور در سال های اخیر: پر نوسان بودن رشد
- رشد اقتصادی کشور طی این سال ها بین منفی ۸,۳ تا مثبت ۱۴ درصد در نوسان بوده است

منبع: مرکز آمار ایران، پیش بینی صندوق بین المللی پول

سرمایه گذاری

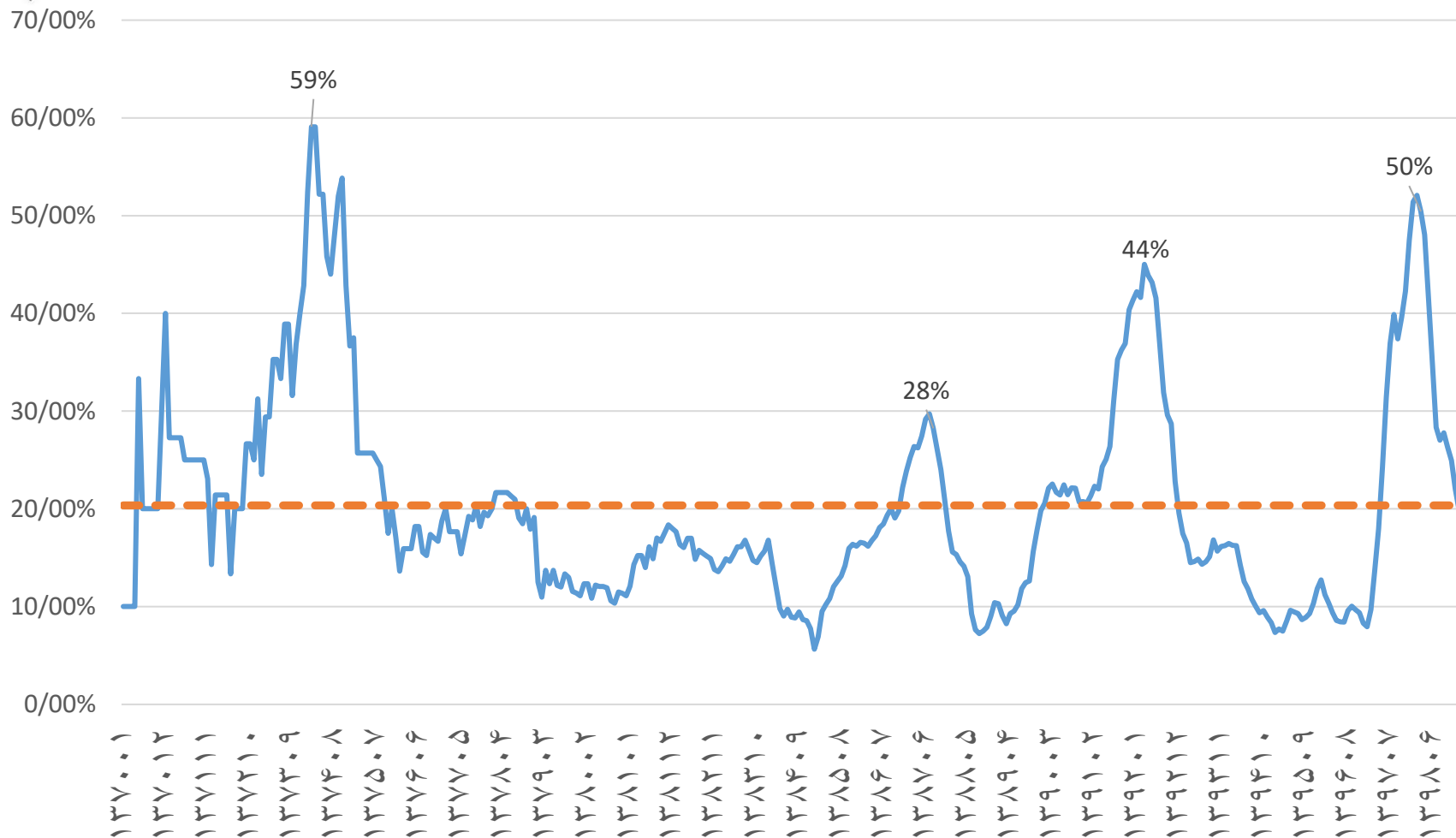
تشکیل سرمایه در ماشین الات و ساختمان به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

- تشکیل سرمایه ثابت از سال ۱۳۹۰ به بعد همواره روندی نزولی داشته است. این موضوع به خصوص از منظر پتانسیل رشد اقتصادی سال‌های آینده بسیار هشدار دهنده خواهد بود.
- انباشت سرمایه در بخش نفت و گاز، صنعت، معدن، ساختمان و ارتباطات از سال ۱۳۹۱ به بعد منفی شده است، به گونه‌ای که در ۷ سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶، به طور متوسط سالانه حدود ۲/۲ درصد از میزان سرمایه انباشته شده در این بخش‌ها کاسته شده، این درحالیست که رشد سالانه این بخش‌ها برای ۷ سال قبل از ۹۰ به طور متوسط حدود ۵/۳ درصد بوده است.

نرخ تورم

نرخ تورم نقطه به نقطه

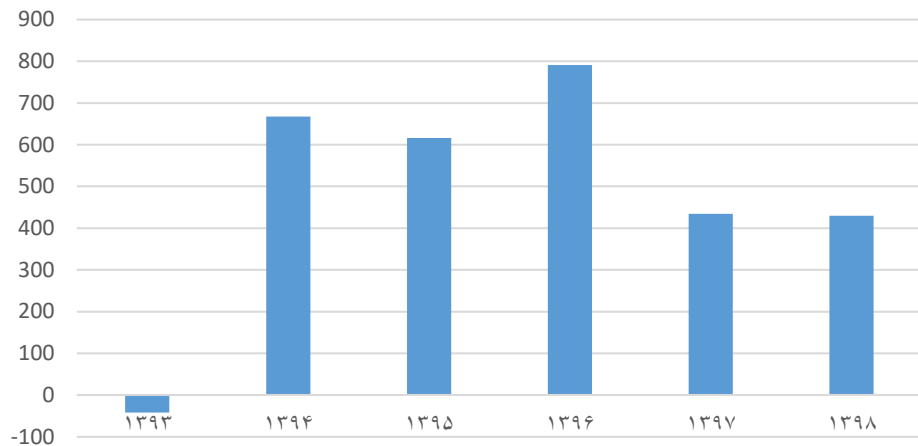

متوسط نرخ تورم بلند مدت اقتصاد ایران نزدیک به ۲۰ درصد بوده است.

در حالیکه تقریباً همه کشورهای دنیا توانسته‌اند معضل نرخ تورم را حل کرده و متوسط نرخ تورم در سال ۲۰۱۸ در دنیا، ۲٫۴ درصد بوده، ایران پس از ونزوئلا، زیمبابوه و آرژانتین در رتبه چهارم جهان قرار دارد.

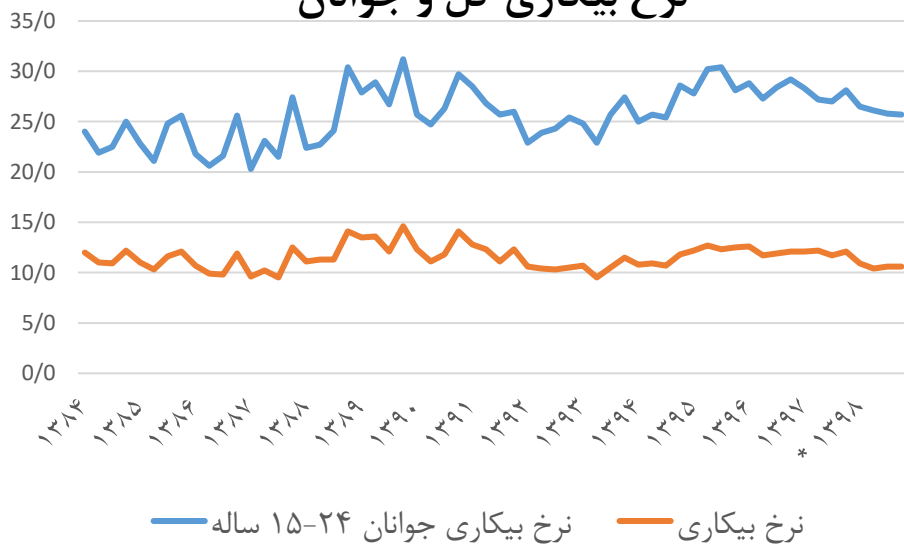
منبع: مرکز آمار ایران

افزایش تعداد شاغلین

• **شاغلین جدید:** طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ حدود ۳ میلیون نفر به جمعیت شاغل کشور افزوده شده که نه توسط بخش دولتی یا شرکتی و کارخانه‌ای، بلکه توسط بخش غیرشرکتی و با تمرکز بر خدماتی مانند خرده‌فروشی و عمده‌فروشی، تعمیرات، حمل و نقل، واسطه‌گری، خدمات مواد غذایی و ... ایجاد شده است. این مشاغل عمدتاً دارای قرارداد به معنای متعارف بین بنگاه‌های اقتصادی و کارکنان خود نیستند و تحت پوشش بیمه قرار نمی‌گیرد.

نرخ بیکاری کل و جوانان

اشتغال ناقص: افراد دارای اشتغال ناقص شامل تمام شاغلانی است که کمتر از ۴۴ ساعت در هفته کار کرده، خواهان و آماده برای انجام کار اضافی بوده‌اند. بر اساس آمار مرکز آمار در زمستان ۱۳۹۸ حدود ۲۴۳۸ هزار نفر از شاغلین دارای وضعیت اشتغال ناقص بوده‌اند.

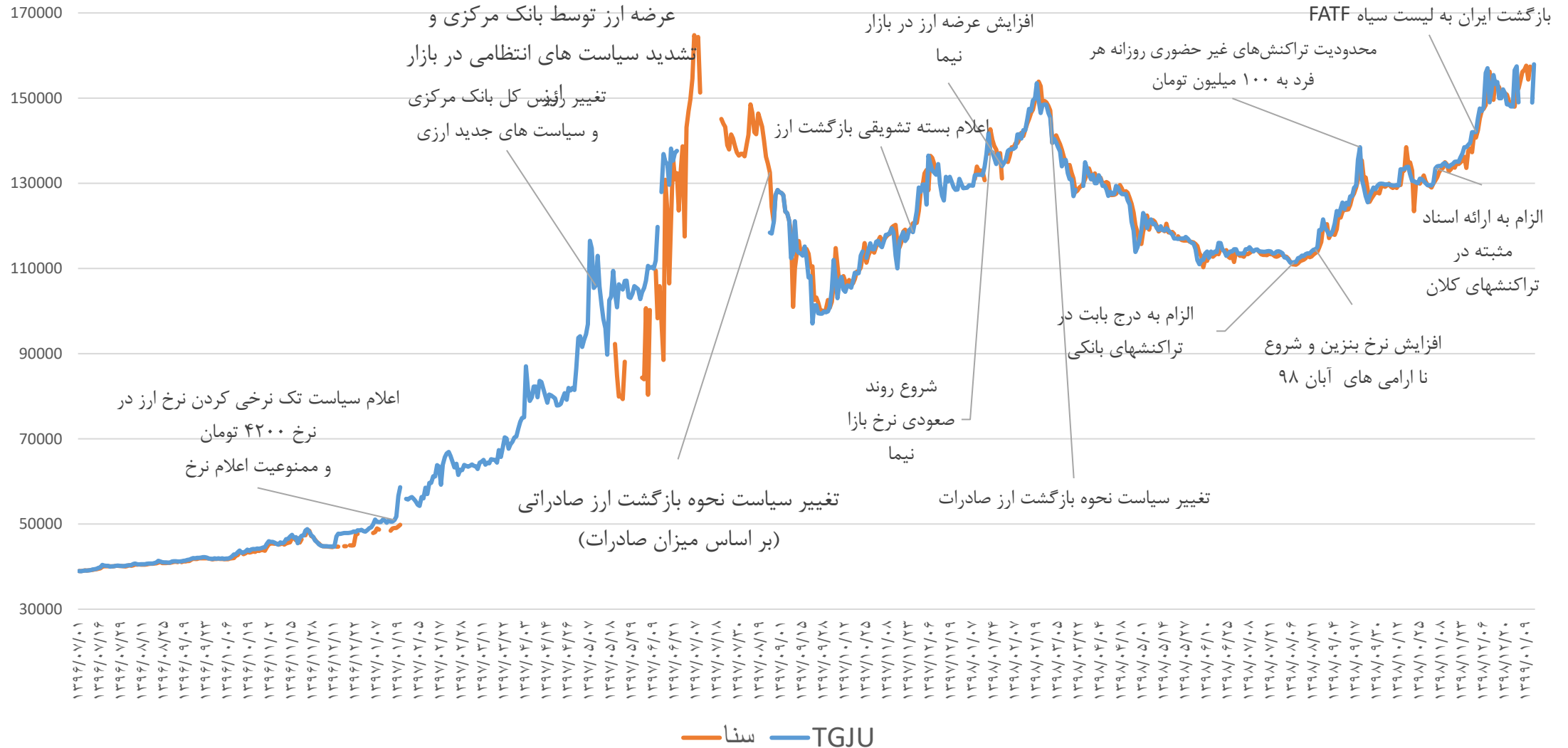
نرخ اشتغال ناقص در طول سه دهه اخیر حدود ۱۰ درصد بوده است

نرخ بیکاری کل، مردان، زنان، جوانان و فارغ التحصیلان به تفکیک استان های کشور

استان	کل	مردان	زنان	جوانان	فارغ التحصیلان	استان	کل	مردان	زنان	جوانان	فارغ التحصیلان
اردبیل	۹.۳	۸.۸	۱۰.۸	۲۱.۱	۱۵.۸	فارس	۸.۹	۷.۶	۱۵.۲	۱۷.۳	۱۵.۲
اصفهان	۱۳.۷	۱۰.۹	۲۳.۳	۲۸.۲	۱۹.۴	قزوین	۱۱	۹.۷	۱۷	۲۱	۱۶.۷
لبرز	۱۴.۷	۱۱.۲	۳۱.۹	۳۲.۲	۲۰.۸	قم	۱۰.۸	۸.۹	۲۲.۶	۲۳.۲	۱۳.۴
ایلام	۱۱.۲	۸.۴	۲۱.۴	۳۱.۳	۲۰.۸	کردستان	۱۴.۶	۱۳.۱	۲۱.۵	۲۲.۸	۲۵.۵
آذربایجان شرقی	۱۰.۹	۹.۸	۱۵.۶	۲۸.۳	۱۸.۷	کرمان	۱۱.۴	۷.۶	۲۸	۲۴.۹	۲۴.۴
آذربایجان غربی	۱۴.۷	۱۴.۴	۱۵.۹	۲۵.۱	۲۲	کرمانشاه	۱۸.۷	۱۷.۹	۲۱.۷	۳۶	۲۸.۵
بوشهر	۱۰.۵	۹.۸	۱۳.۷	۲۵.۶	۱۳.۸	کهگیلویه و بویراحمد	۱۳.۳	۱۱.۷	۱۹.۹	۳۱.۵	۲۱.۶
تهران	۱۲.۲	۱۰.۲	۲۰.۷	۲۹.۳	۱۶	گلستان	۹.۸	۸.۶	۱۴.۷	۲۴	۱۳.۳
چهارمحال و بختیاری	۱۷.۴	۱۶.۴	۲۱.۴	۲۵.۴	۲۱.۶	گیلان	۱۱.۴	۱۰.۲	۱۵	۲۹.۱	۲۱.۸
خراسان جنوبی	۸.۵	۶.۳	۱۵.۱	۲۶.۷	۱۶.۲	لرستان	۱۳.۵	۱۲.۳	۲۰.۹	۲۹.۸	۲۳.۲
خراسان رضوی	۱۰.۷	۹.۷	۱۴.۳	۲۱.۷	۱۶.۵	مازندران	۸.۵	۶.۲	۱۸.۶	۲۵.۷	۱۷.۸
خراسان شمالی	۱۰.۴	۱۱.۱	۸.۷	۲۰.۴	۱۵.۷	مرکزی	۸.۴	۷.۹	۱۳.۱	۲۳.۲	۱۳.۶
خوزستان	۱۵.۷	۱۲.۷	۲۹.۲	۳۴.۱	۲۲.۴	هرمزگان	۱۱.۲	۱۰.۹	۱۲.۳	۲۵.۱	۱۶.۱
زنجان	۸.۵	۸.۷	۷.۹	۲۰.۵	۱۳.۵	همدان	۸.۳	۸.۵	۷.۵	۲۱.۲	۱۲
سمنان	۷.۲	۶.۶	۱۰.۴	۲۰.۳	۱۱.۳	یزد	۱۳.۹	۹.۲	۳۰.۴	۲۵.۲	۲۰.۲
سیستان و بلوچستان	۱۶	۱۵.۲	۱۸.۴	۳۶.۲	۲۰.۹	کل کشور	۱۲	۱۰.۴	۱۸.۹	۲۷.۷	۱۸.۳

نوسانات بازار ارز و تصمیمات سیاست‌گذار

روند زمانی مهمترین رویدادهای تحریمی کشور

۱۳ آبان ۱۳۹۷

۱۸ اردیبهشت
۱۳۹۷

خروج آمریکا از
برجام و اعلام شروع
بازه‌های سه‌ماهه و
شش‌ماهه بازگشت
تحریم‌های آمریکا

وضع مجدد بخش اصلی
تحریم‌ها علیه ایران؛ تحریم
بخش کشتیرانی و کشتی‌سازی،
تحریم صادرات نفت و محصولات
پتروشیمی، تحریم نظام بانکی
ایران، تحریم بخش انرژی،
تحریم حدود ۷۰۰ شخص، نهاد،
هواپیما و کشتی ایرانی

۱۸ اردیبهشت
۱۳۹۸

تحریم بخش آهن،
فولاد، آلومینیوم و
مس ایران

۱۷ مرداد ۱۳۹۷

وضع مجدد بخشی از
تحریم‌ها علیه ایران؛
تحریم دسترسی به دلار،
تحریم تجارت با طلا،
تحریم تجارت بخشی از
فلزات، تحریم مبادله با
ریال ایران، تحریم بخش

۲۹ شهریور ۱۳۹۸

درج بانک مرکزی و
صندوق توسعه ملی
ایران در لیست
سازمان‌های
تروریستی

۲۰ دی ۱۳۹۸

تحریم بخش
عمرانی، نساجی،
معدن و تولید
کارخانه‌های ایران

تحریم‌های بین‌المللی

- **تحریم‌های آمریکا علیه اقتصاد ایران در میان‌مدت و چه بسا بلندمدت پایدار خواهد ماند.**
تکمیل زیرساخت‌های حقوقی مرتبط با تحریم و ماهیت غیرزمان‌دار آنها
راحت بودن اعمال تحریم برای ایالات متحده (به طور خاص تحریم‌های مالی)
تحولات بازار بین‌المللی انرژی در جهت خلاف منافع ایران
- **آمریکا بخش‌های کلیدی، ارزآور و البته آسیب‌پذیر اقتصاد ایران را تحت تحریم قرار داده است.**
تا زمانی که اصلاحات اساسی در اقتصاد داخلی ایران انجام نشود گذر زمان به نفع ایران نخواهد بود.
- **در حال حاضر، تحریم یکی از مهمترین مشخصه‌های اقتصاد ایران است؛ معمولاً در روند سیاست‌گذاری و قانون‌نویسی به این پارامتر بی‌توجهی می‌شود.**
در برقراری روابط بانکی بین‌المللی، تعیین شرکای تجاری، انتخاب صنایع اولویت‌دار کشور و تعیین روش‌های حمایت از آنها، کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، نحوه حمایت از کسب و کارهای جدید، تسهیل فعالیت برون‌مرزی بخش‌های ارزآور اقتصاد ایران و ... باید به شرایط تحریمی کشور توجه ویژه شود.
- **مقابله با تحریم نیازمند برنامه فعالانه بلندمدت است؛ گام اول در این برنامه، کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور و گام دوم خروج از محدوده تحریم‌پذیری است.**
تاکتیک‌های دور زدن تحریم باید به تدریج و در بعضی بخش‌ها، جای خود را به استراتژی تقابل علنی با تحریم بدهند. لازمه این تغییر زیربنایی، خروج از محدوده تحریم‌پذیری است.

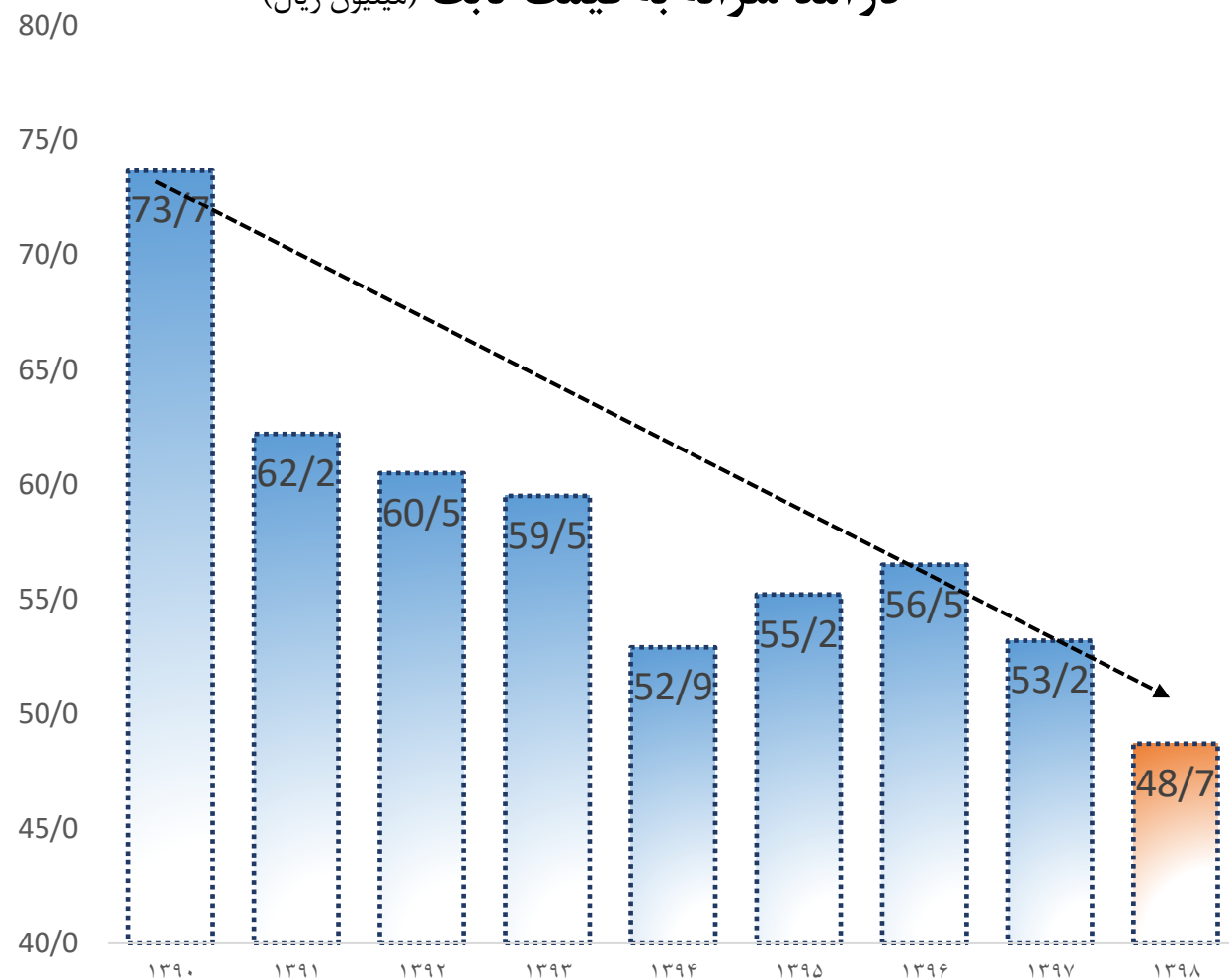
خانوارها

درآمد سرانه

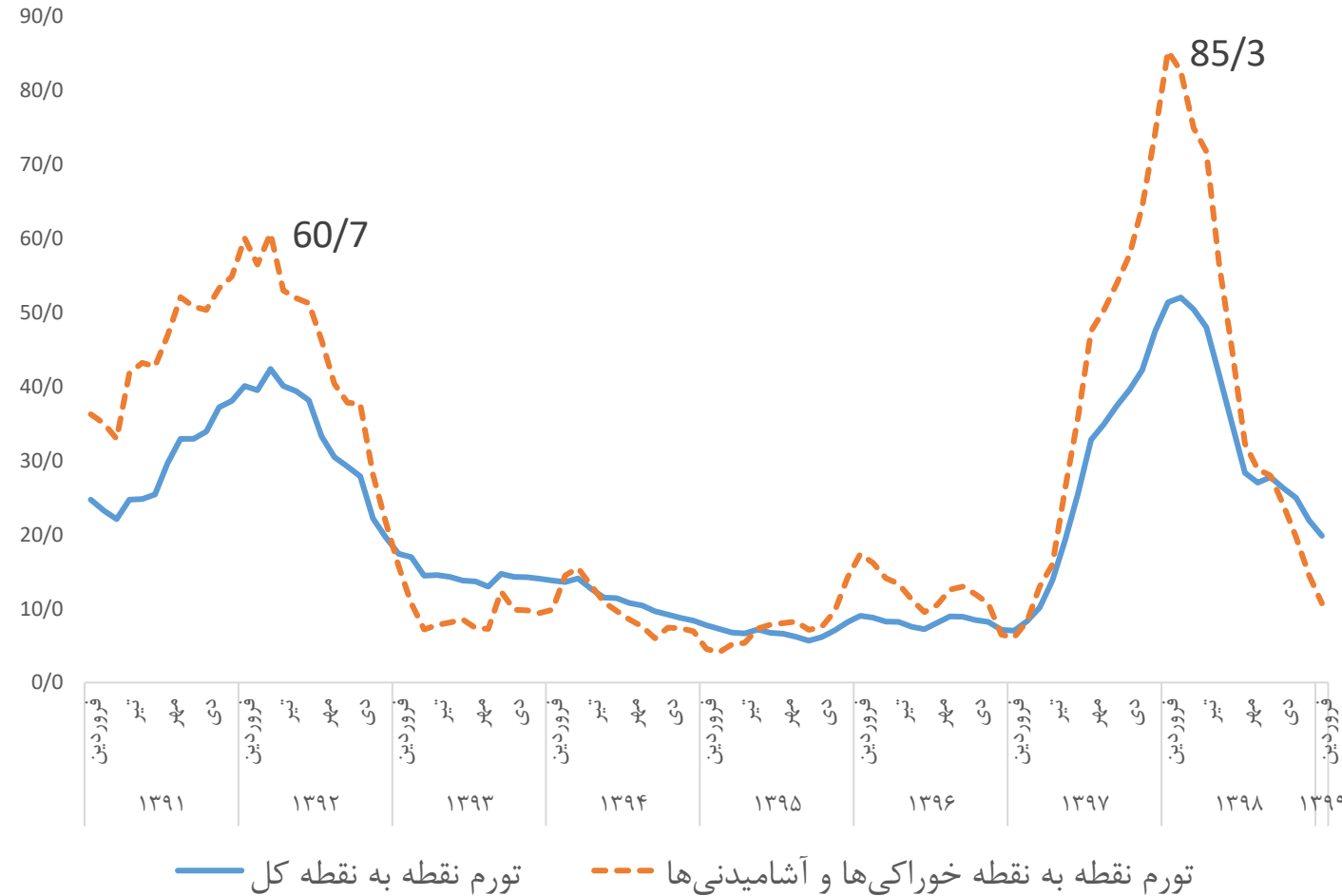
درآمد سرانه کشور از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ کاهشی ۳۴ درصدی داشته است. در واقع علیرغم افزایش درآمد اسمی خانوارها قدرت خرید هر فرد ایرانی نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود یک سوم کاهش یافته است.

در صورت تحقق رشد اقتصادی ۸ درصدی از سال ۱۳۹۹ به بعد، حداقل به ۶ سال زمان نیاز خواهد بود تا به سطح درآمد سرانه سال ۱۳۹۰ بازگردیم.

درآمد سرانه به قیمت ثابت (میلیون ریال)

تحولات هزینه خانوار

با توجه به سهم بالاتر خوراکی‌ها در سبد هزینه خانوارهای فقیرتر، نرخ تورم بالاتر خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها در سال‌های اخیر بیانگر بدتر شدن وضعیت معیشتی خانوارهای با درآمد پایین‌تر نسبت به سایر خانوارها می‌باشد.

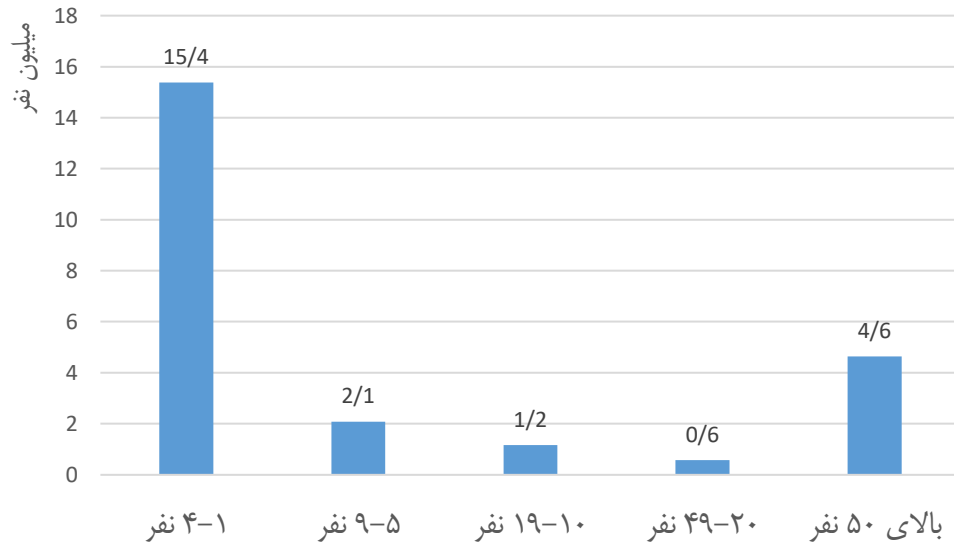
* مقایسه اثر شوک ارزی ۹۱ و ۹۷ بر

جهش هزینه خانوار

منبع: مرکز آمار ایران

وضعیت شاغلین

اشتغال کل کشور در سال ۱۳۹۷ به تفکیک اندازه بنگاه‌ها

ترکیب جنسیتی مشاغل رسمی و غیررسمی (درصد)

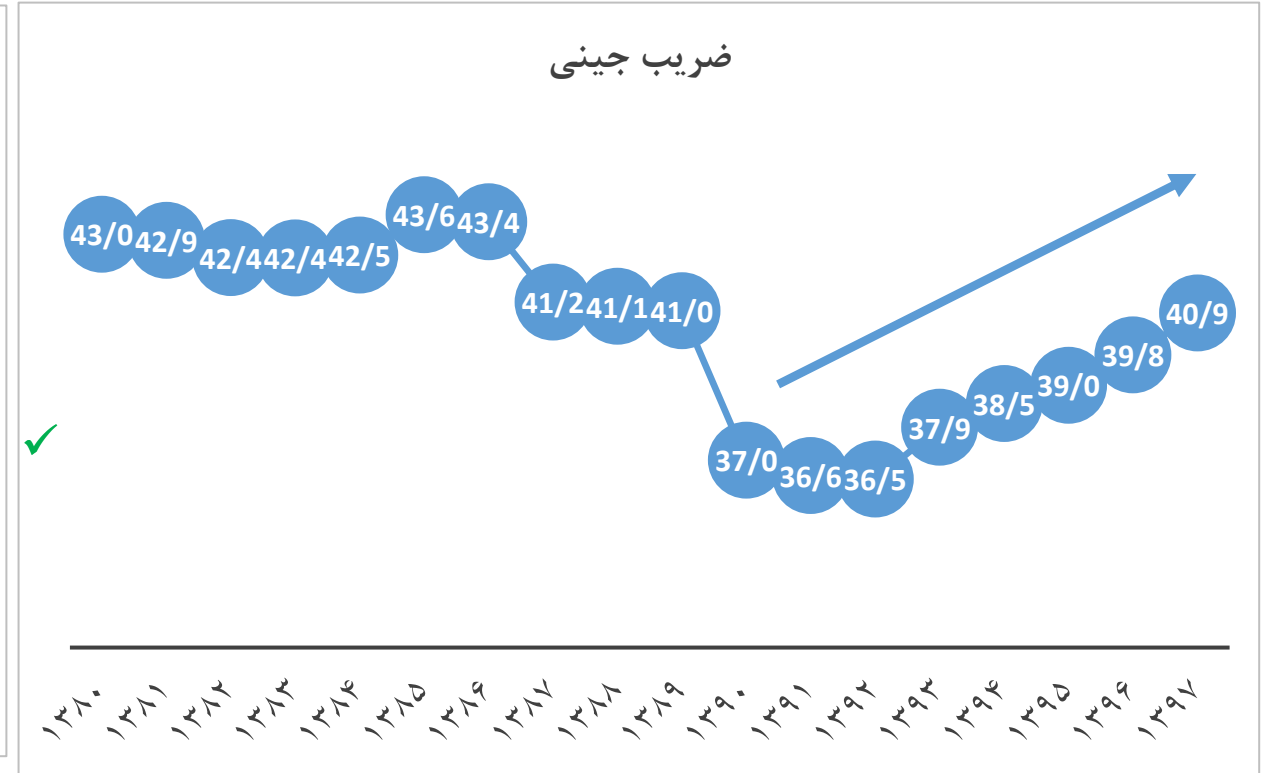
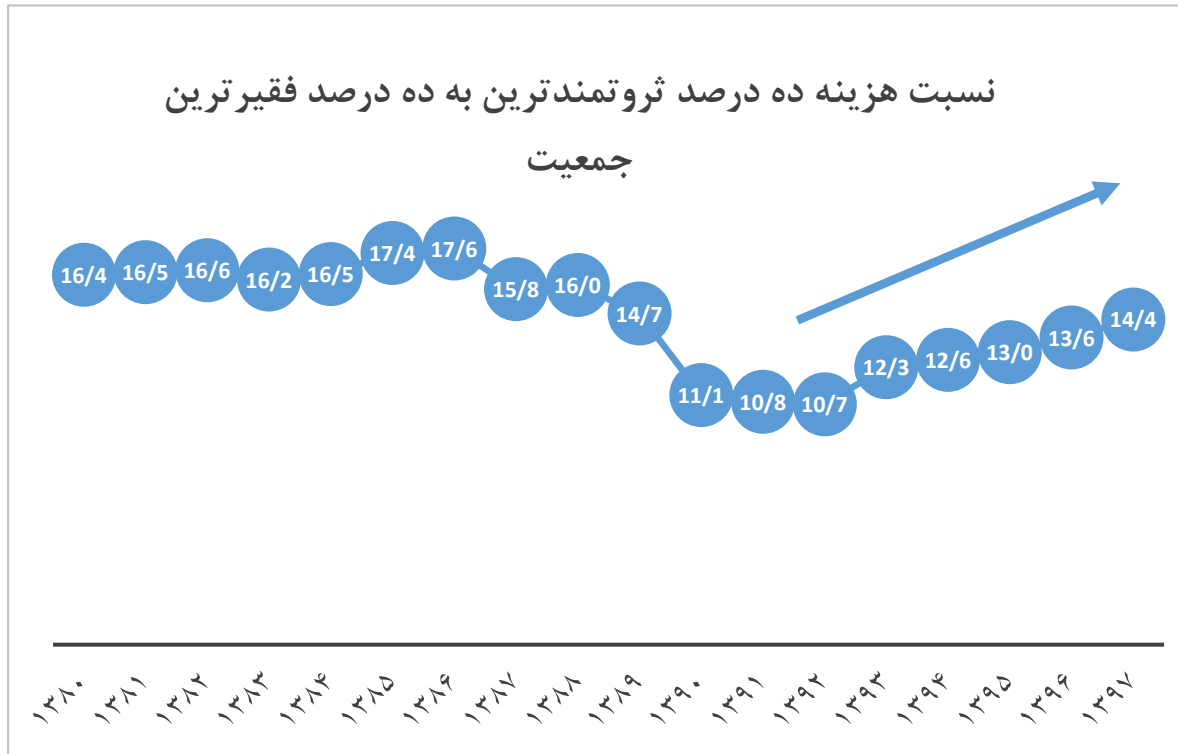
جنسیت	اشتغال رسمی	اشتغال غیررسمی (بدون بیمه)
مرد	۴۰.۶	۵۹.۴
زن	۳۸.۳	۶۱.۷

بنگاه‌های کوچک با توجه به وابستگی بیشتری به منابع داخلی برای تأمین سرمایه در گردش خود و همچنین لزوم پرداخت هزینه‌های جاری با تواتر کوتاه مدت، در معرض آسیب‌های شدیدتر در کوتاه مدت هستند. این در حالیست که ۱۵,۴ میلیون از شاغلین کشور در این بنگاه‌ها مشغول به کارند.

در مشاغل رسمی رابطه کاری شاغل و بنگاه در چهارچوب یک قرارداد با کارفرما تعریف می‌شود که غالباً افراد تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند. این رابطه کاری به دلایل مختلف پایدارتر از مشاغلی است که قرارداد و پوشش بیمه برای نیروی کار وجود ندارد. به طور متوسط نزدیک به ۶۰ درصد از شاغلان تحت پوشش بیمه نیستند.

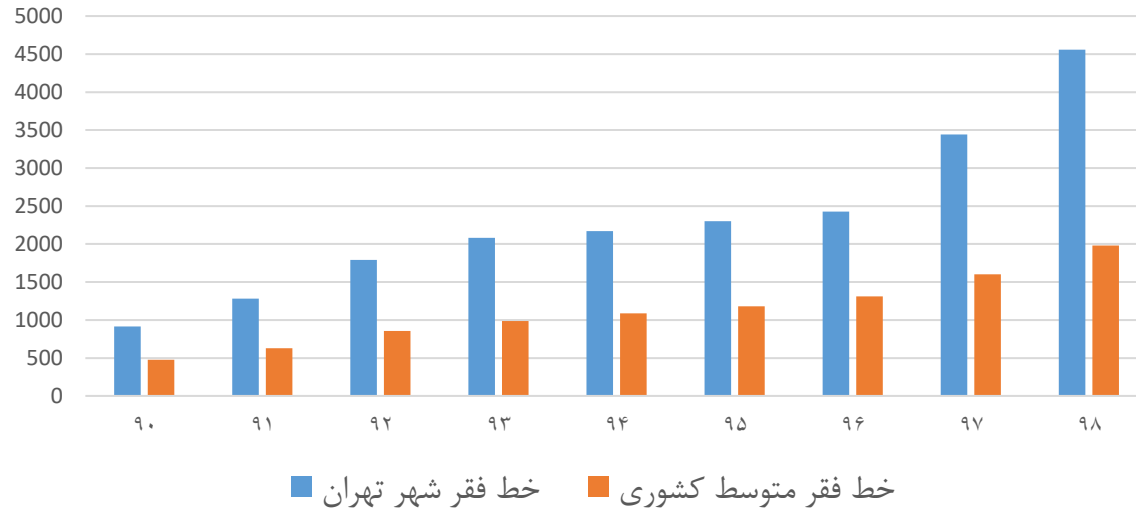
شاخص‌های نابرابری

روند صعودی ضریب جینی و نسبت ده درصد ثروتمندترین به ده درصد فقیرترین جمعیت از سال ۱۳۹۲ نشان دهنده افزایش قابل توجه نابرابری و شکاف اجتماعی در نتیجه رشد اقتصادی منفی و تورم بالای اقتصاد طی این سال‌ها بوده است.

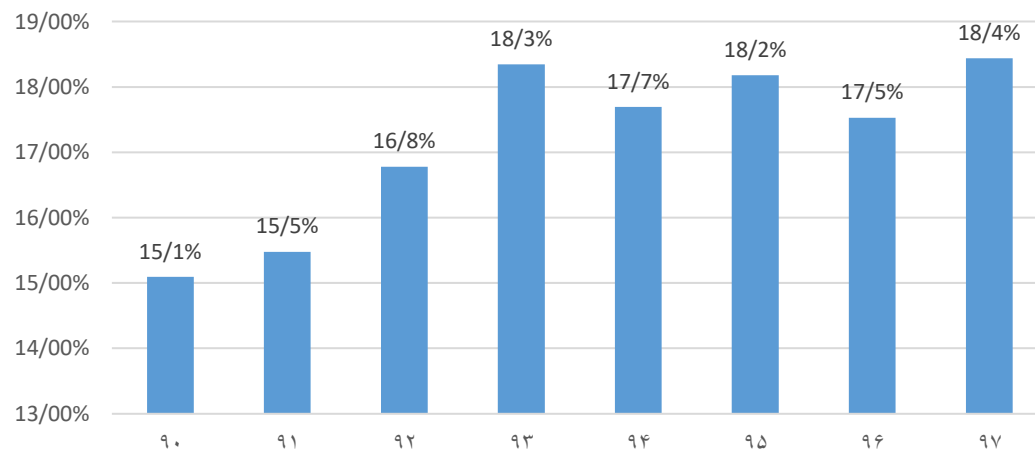
فقر مطلق

خط فقر خانوارهای چهارنفره (هزار تومان)

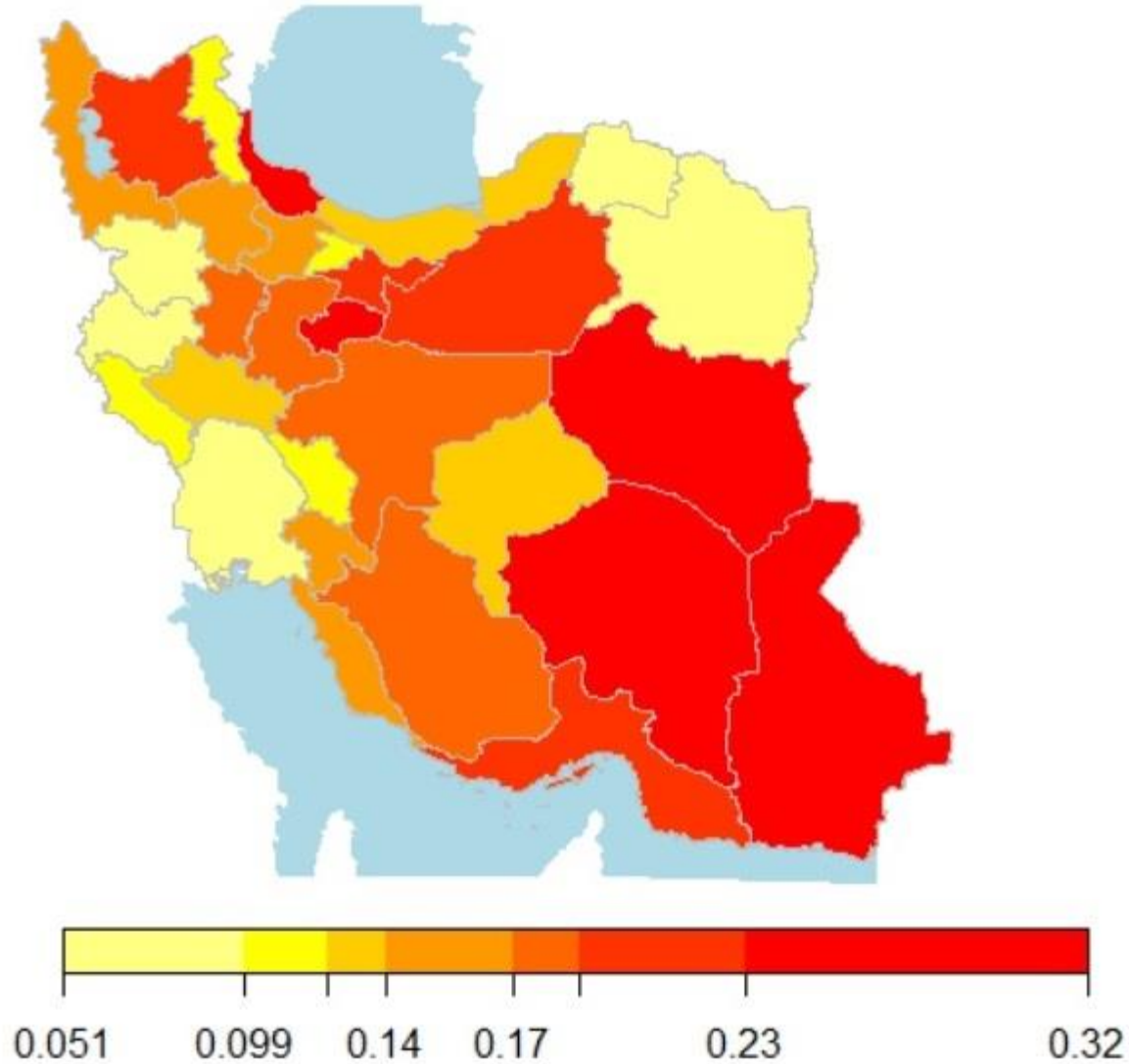

فقر مطلق را می‌توان ناتوانی در کسب حداقل استاندارد زندگی تعریف کرد. در واقع فقر مطلق عدم دسترسی به حداقل‌های معیشت در جامعه را بررسی کرده که با توجه به تفاوت هزینه‌های زندگی در مناطق مختلف کشور متفاوت می‌باشد.

نرخ فقر کشوری

نرخ تورم بالا در سال‌های اخیر منجر به رشد قابل توجه خط فقر در شهر تهران و سایر نقاط کشور شده است. این موضوع در کنار کاهش قابل توجه درآمد سرانه منجر به رشد نرخ فقر در این سال‌ها شده است و شواهد موجود نشان از روند فزاینده این متغیر در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ دارد.

توزیع جغرافیایی فقر در استانهای کشور در سال ۱۳۹۷ به یک شکل نبوده و نرخ فقر بین ۵ تا ۳۲ درصد بین استانهای کشور متغیر بوده است. استانهای نیمه شرقی کشور با نرخ های فقر به مراتب بالاتری روبرو بوده اند.

بنگاه‌ها

وضعیت محیط کسب و کار (شاخص رقابت‌پذیری جهانی)

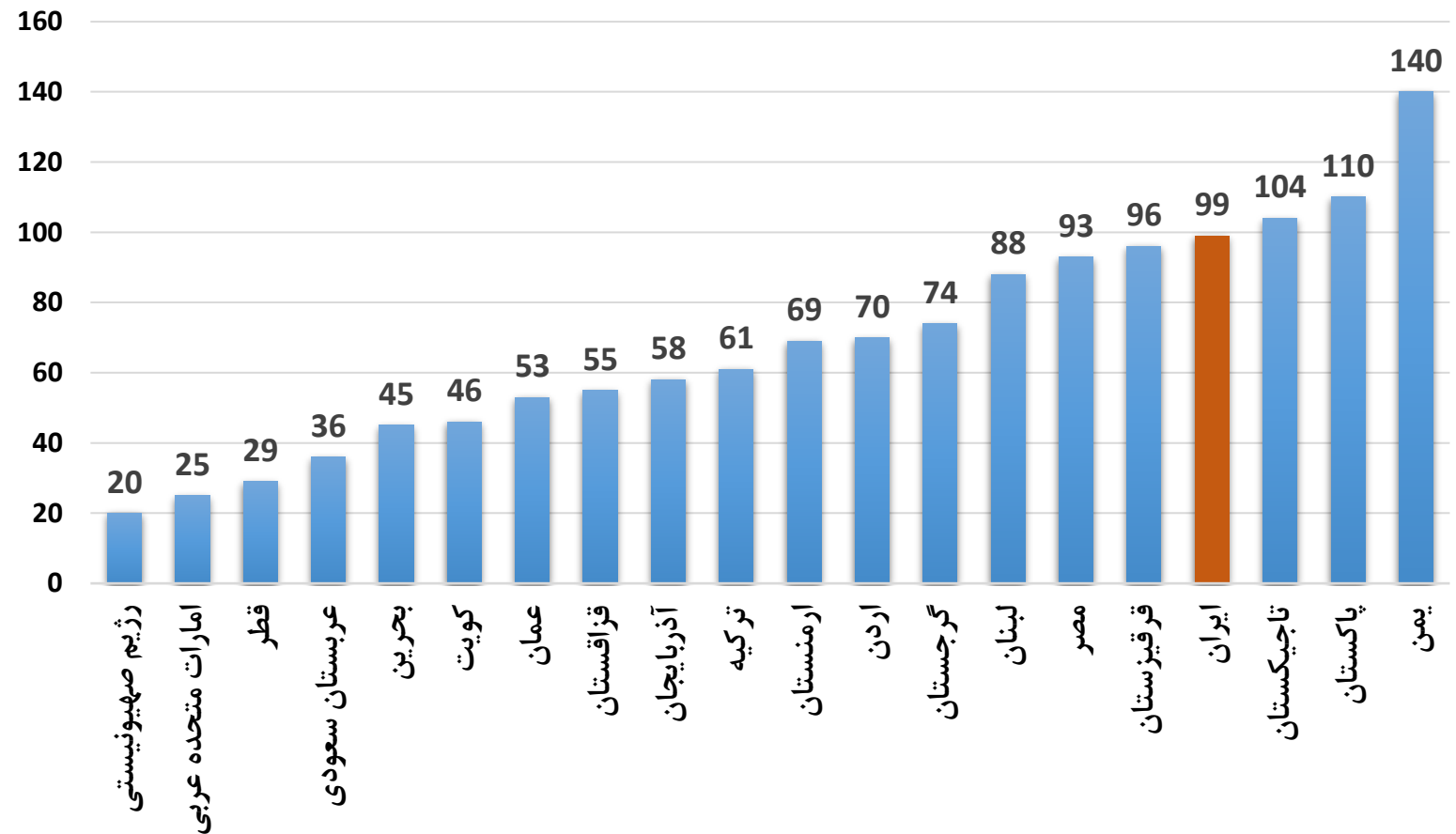
رتبه ایران: ۹۹ از ۱۴۰ کشور جهان و ۱۷ از ۲۰ کشور منطقه (گزارش ۲۰۱۹)
در مقایسه با رتبه ۲۰ کشور سند چشم‌انداز (حاضر در این گزارش)

بدترین نماگرهای ایران:

۱. بازار کار (رتبه ۱۴۰ بدترین جهان)
۲. ثبات اقتصاد کلان (رتبه ۱۳۴)
۳. کارایی بازار کالا (رتبه ۱۳۳)

بهترین نماگرهای ایران

۱. اندازه بازار (رتبه ۲۱ جهان)
۲. ظرفیت نوآوری (رتبه ۷۱)
۳. سلامت نیروی انسانی (رتبه ۷۲)

وضعیت محیط کسب و کار (شاخص بین‌المللی انجام کسب کار)

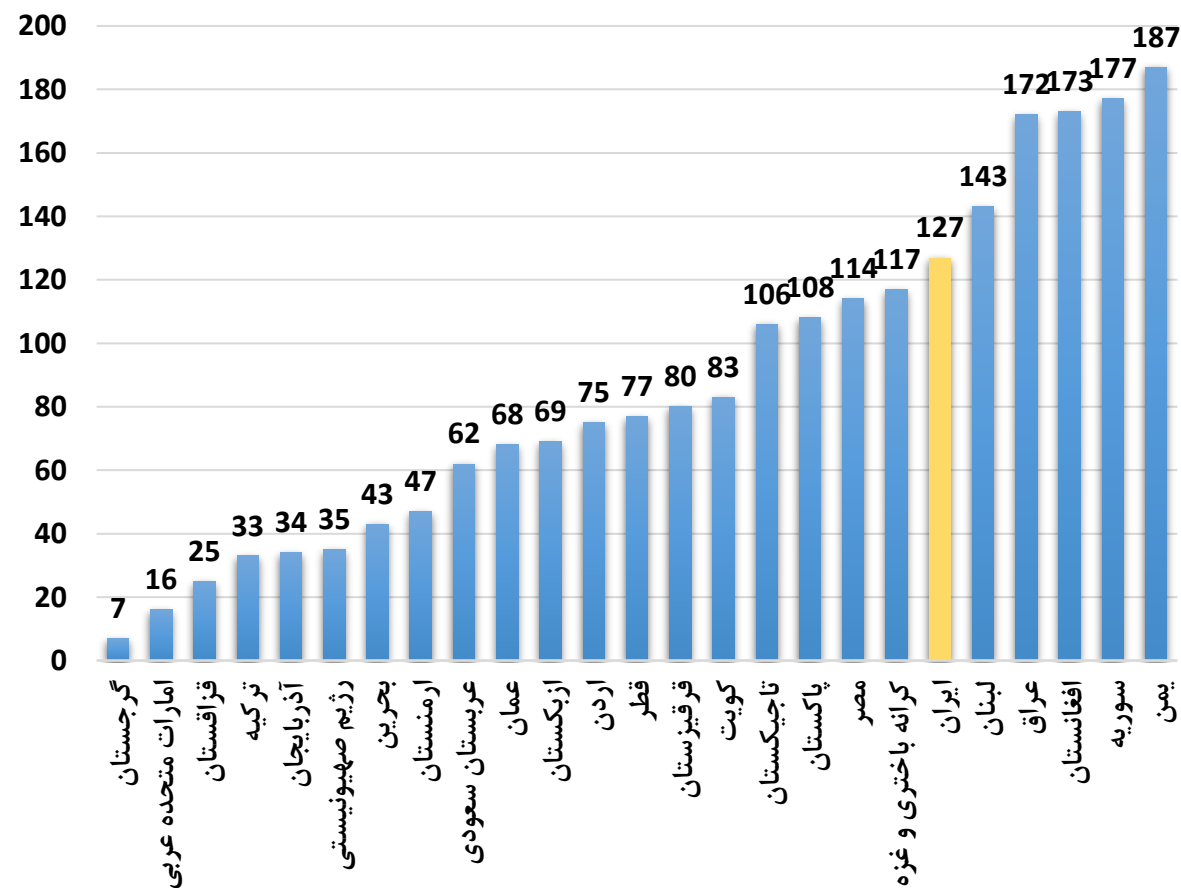
یک نمونه از ۱۰ نامگر این شاخص: **نماگر شروع کسب و کار**

(مراحل و زمان و هزینه تاسیس شرکت با مسئولیت محدود در بزرگترین شهر کشور)

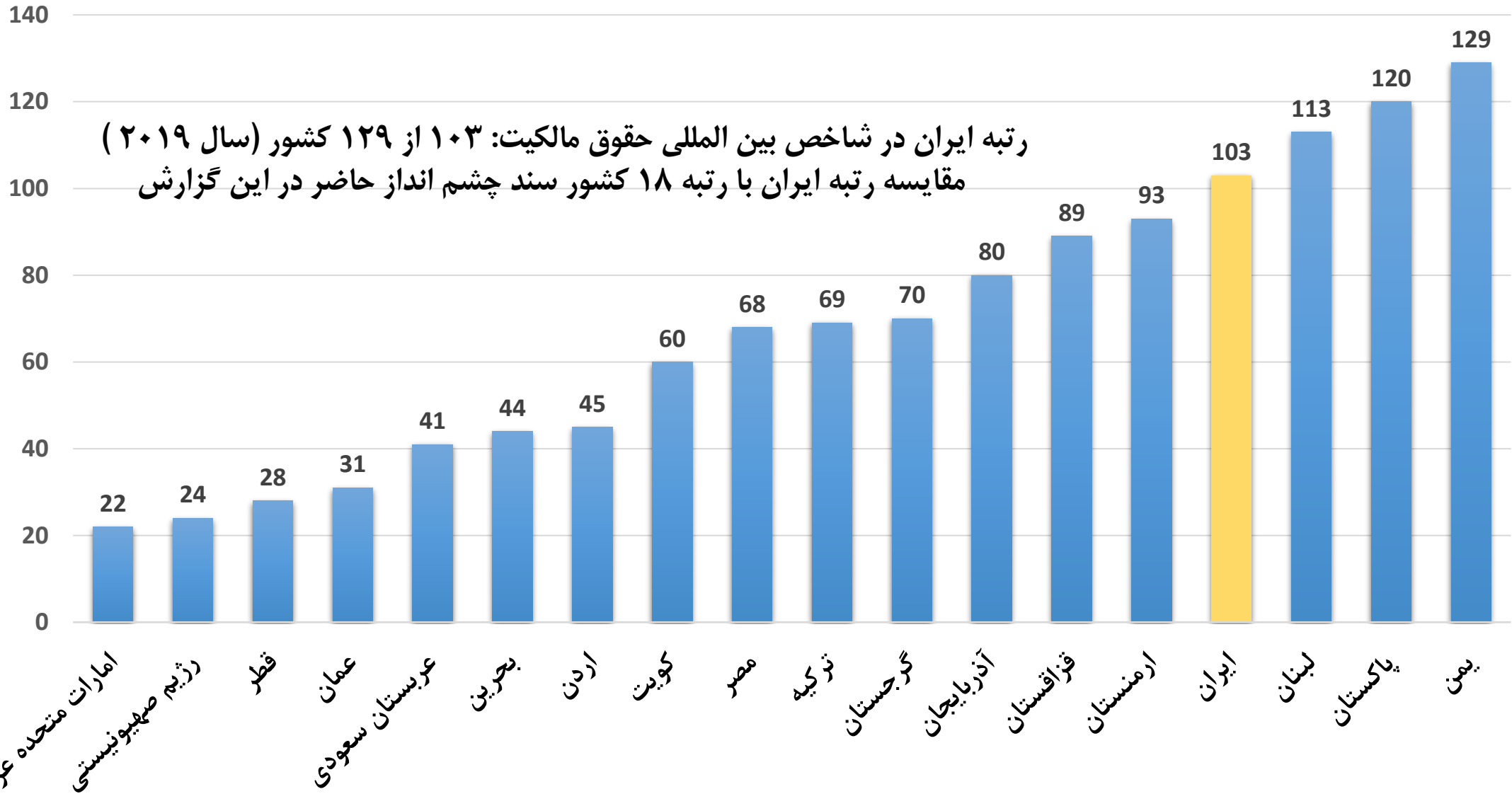
رتبه ایران در این نامگر: **۱۷۸ از ۱۹۰ کشور**

نماگر	ایران	متوسط منطقه (منا)	جهان
مراحل	۱۰	۶,۵	۱
زمان (روز)	۷۲	۱۹,۷	۰,۵
هزینه (% درآمد سرانه)	۱,۱	۱۶,۷	۰

رتبه ایران در شاخص بین‌المللی انجام کسب کار: ۱۲۷ از ۱۹۰ کشور (۲۰۱۹)
مقایسه رتبه ایران با رتبه ۱۸ کشور سند چشم‌انداز حاضر در این گزارش

وضعیت محیط کسب و کار (شاخص بین المللی حقوق مالکیت)

وضعیت محیط کسب و کار

(شاخص ملی محیط کسب و کار - اتاق‌های ایران، تعاون و اصناف)

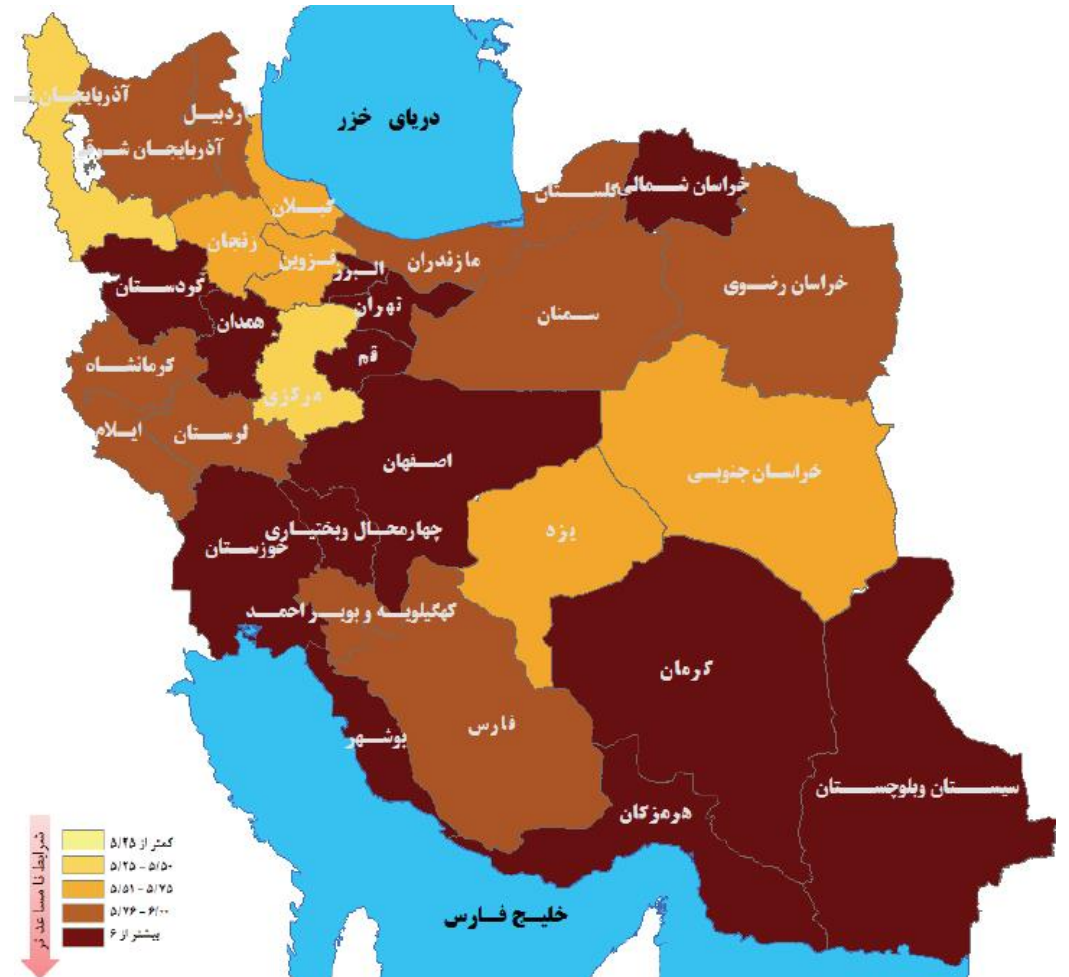
مقایسه وضعیت استانها در شاخص ملی محیط کسب و کار (زمستان ۹۸)

نامساعدترین مؤلفه کسب و کار در سالهای اخیر:

۱- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات

۲- دشواری تأمین مالی از بانک‌ها

۳- بی ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات ناظر بر کسب و کار

وضعیت محیط کسب و کار

(شاخص امنیت سرمایه گذاری در ایران - مرکز پژوهش‌ها)

مقایسه وضعیت استانها در شاخص امنیت سرمایه گذاری (پاییز ۹۸)

نامساعدترین مولفه امنیت سرمایه گذاری در سالهای اخیر:

(بدترین نمره: ۱۰، وقتی ناامنی بنگاه‌ها را تعطیل می‌کند)

۱. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (۸.۳۵)

۲. اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات حکومتی (۸.۲۱)

۳. عمل مسئولان محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده (۸.۱۰)

مناسب‌ترین مؤلفه امنیت سرمایه‌گذاری (نسبت به سایر مؤلفه‌ها):

۱. سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات) (۴.۰۱)

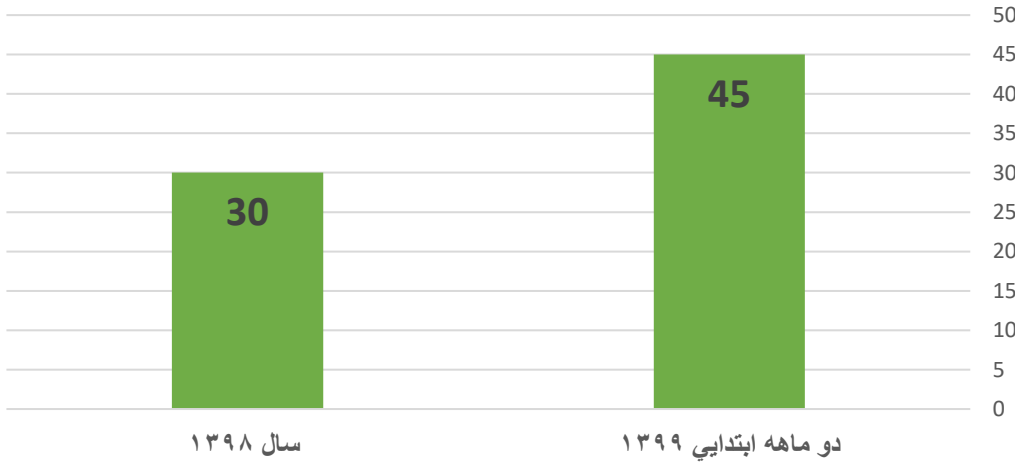
۲. رواج توزیع کالای قاچاق (۴.۵۹)

۳. استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی (۴.۷۰)

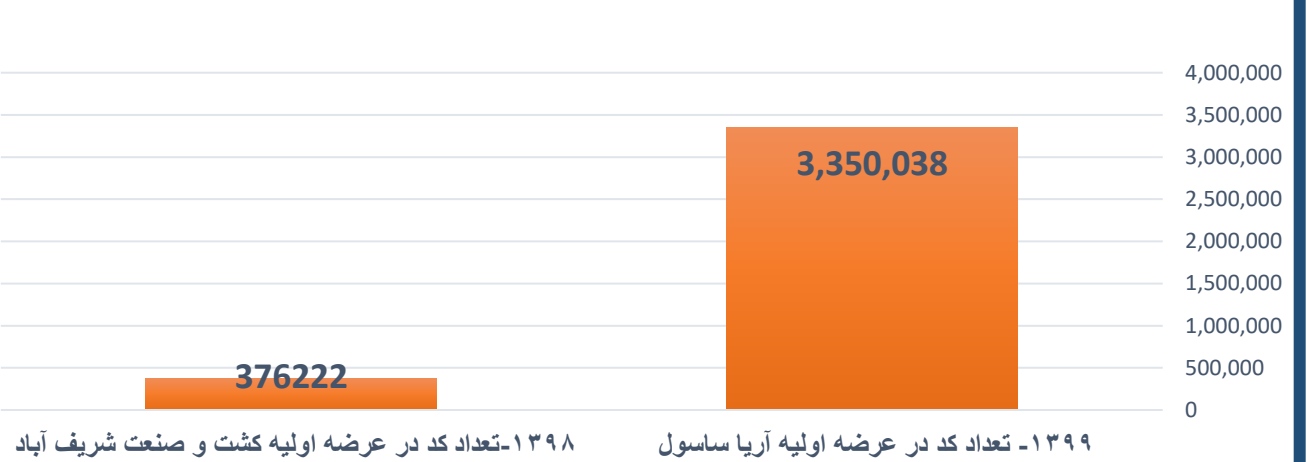

فرصت ناشی از افزایش اقبال به بازار سرمایه برای تأمین مالی بنگاهها

حجم ورود نقدینگی به بازار سرمایه (هزار میلیارد تومان)

مشارکت در عرضه عمومی اولیه

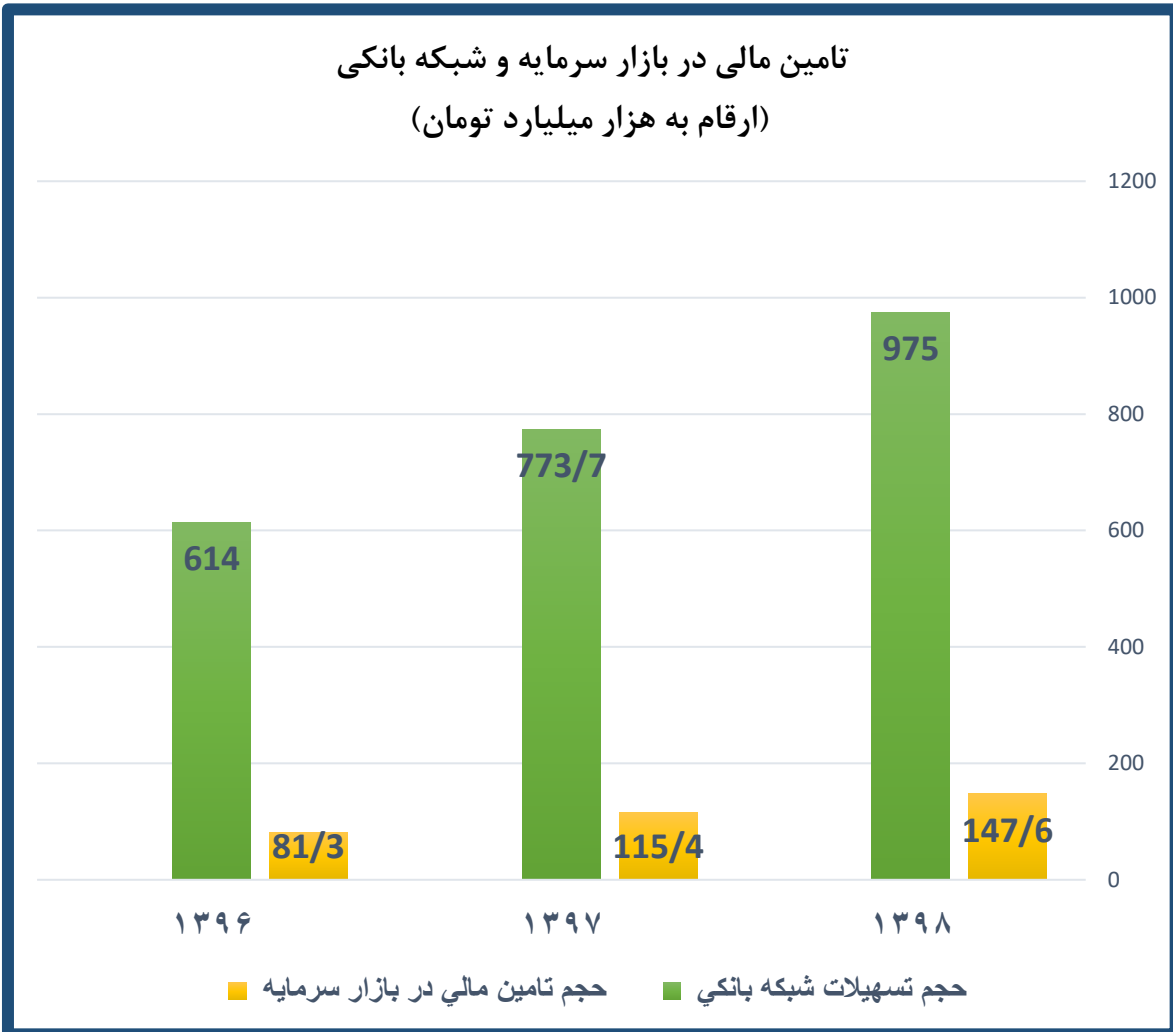

مجموع ارزش معاملات (هزار میلیارد تومان)

تامین مالی در بازار سرمایه و مقایسه آن با شبکه بانکی (هزار میلیارد تومان)

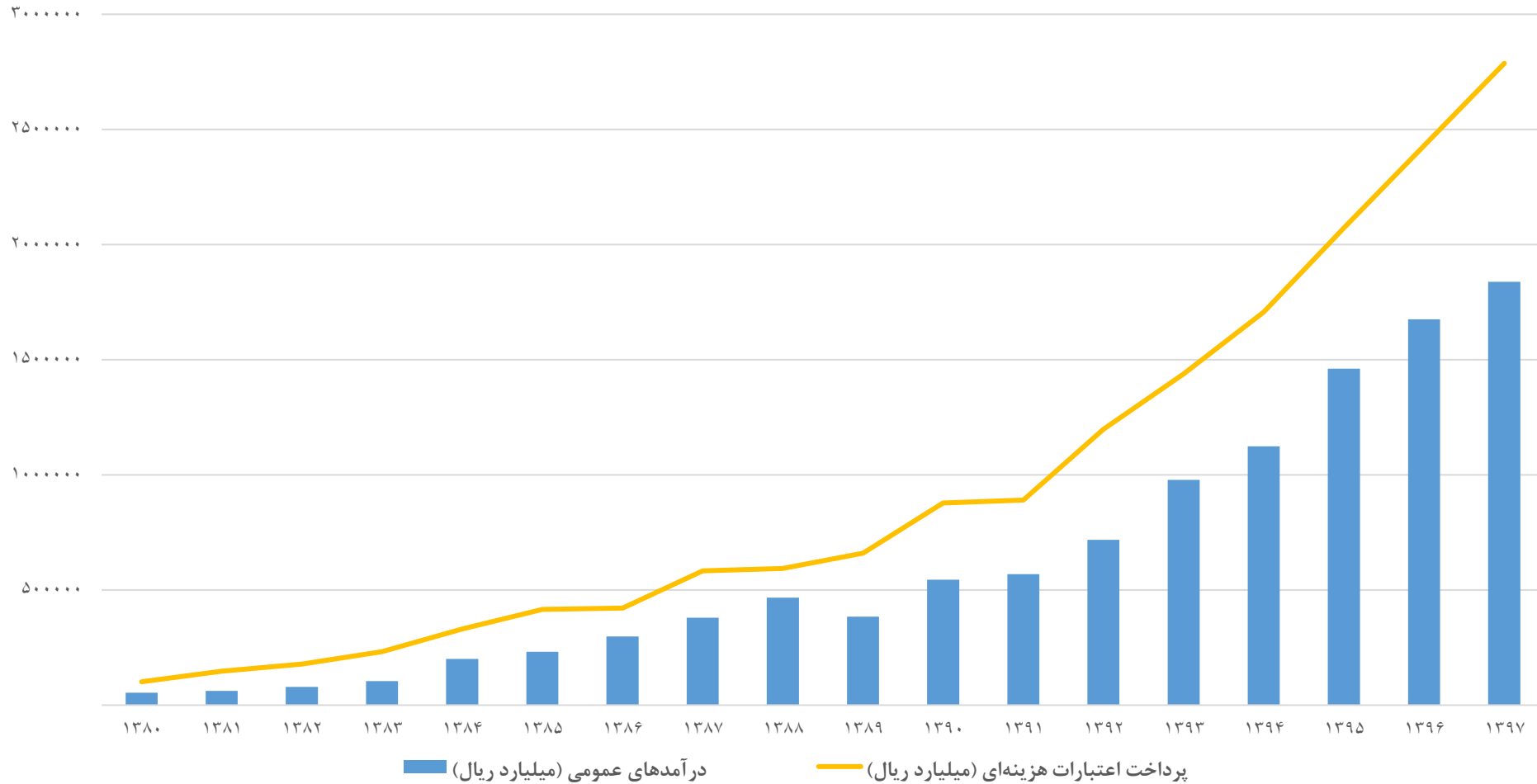
تامین مالی در بازار سرمایه و شبکه بانکی
(ارقام به هزار میلیارد تومان)

نوع تامین مالی	سال ۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶
اوراق مالی	دولت	۴۰,۳	۵۶,۸
	غیردولتی	۱۰,۶	۶,۷
	مجموع	۵۰,۹	۶۳,۵
حقوق صاحبان سهام (افزایش سرمایه و عرضه اولیه)	۴۷	۶۴,۵	۱۷,۸
مجموع تامین مالی	۱۴۷,۶	۱۱۵,۴	۸۱,۳

منابع و مصارف دولت

شکاف قابل توجه هزینه‌ها و درآمدها (کسری تراز عملیاتی)

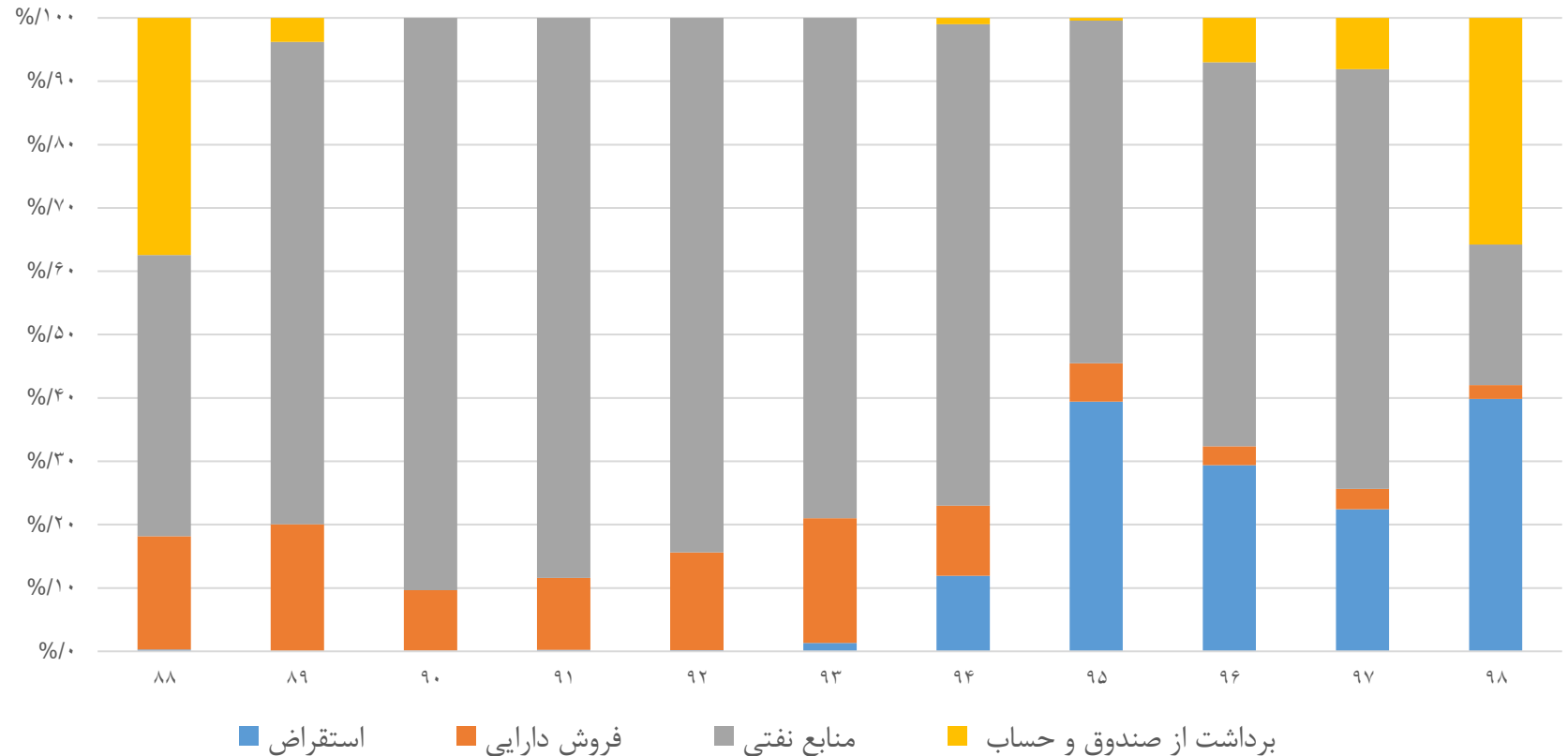

محل تامین مالی بودجه از محلی غیر از درآمدهای پایدار

طی سالهای اخیر با کاهش منابع حاصل از فروش شرکت‌های دولتی جبران کسری بودجه از طریق استقراض از صندوق توسعه ملی و انتشار اوراق صورت گرفته است.

منابع تامین مالی بودجه غیر از درآمدها

وضعیت کسری بودجه و بدهی‌های دولت و شرکت‌های دولتی

لزوم توجه به مجاری ایجاد بدهی برای دولت و شرکت‌های دولتی در قوانین و مقررات (ایجاد بدهی به تأمین اجتماعی، بانکها، پیمانکاران و...)

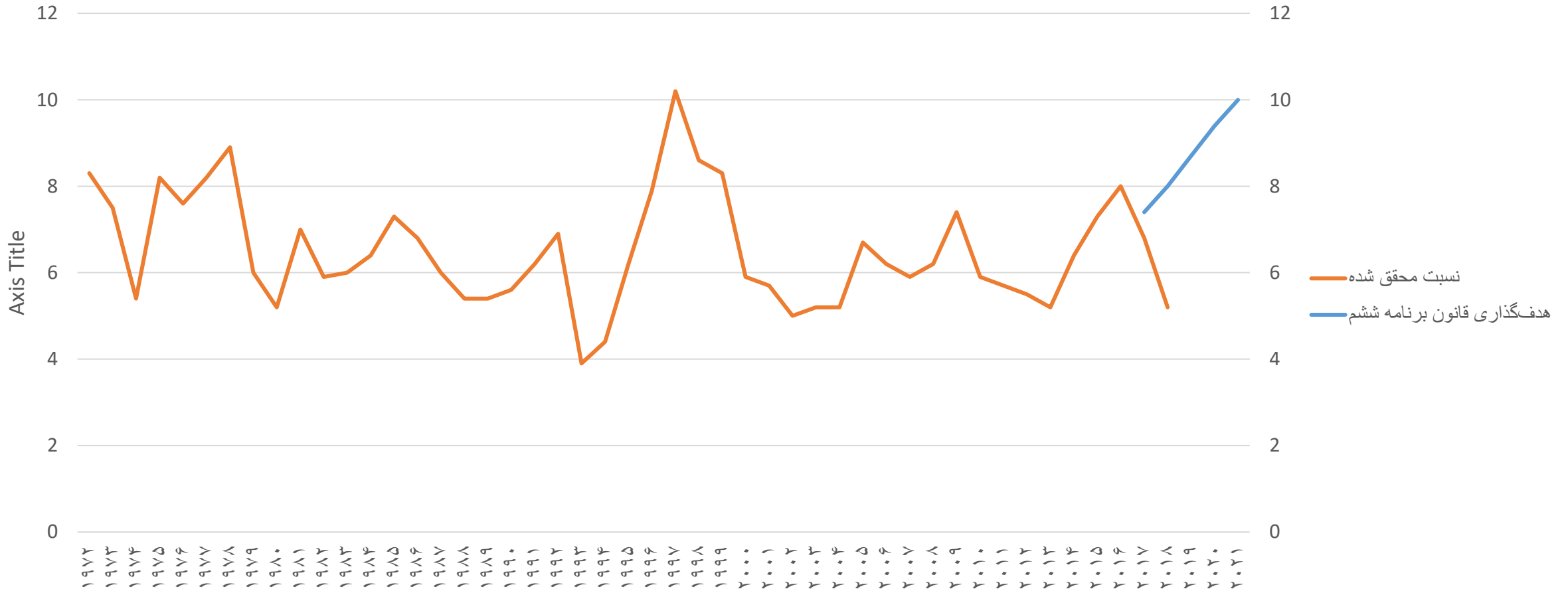
شامل:

- ۹۶ همت اوراق در قانون بودجه
- ۷۱ همت استقراض از صندوق توسعه ملی در قانون بودجه
- حدود ۱۱۰ همت مجوز مجدد انتشار اوراق جهت جبران کسری بودجه

عنوان	تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۸ (هزار میلیارد تومان/درصد)
بدهی‌های دولت	حدود ۵۰۰
بدهی‌های شرکت‌های دولتی	حدود ۵۲۵
مجموع بدهی‌های دولت و شرکت‌ها	۱۰۲۵
حداقل نسبت اوراق و استقراض از صندوق توسعه ملی به منابع بودجه عمومی در سال ۱۳۹۹ در صورت تأیید اصلاحیه بودجه	۴۸٪
نسبت بازپرداخت اوراق به مصارف در قانون بودجه ۱۳۹۹	۷٪

نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی

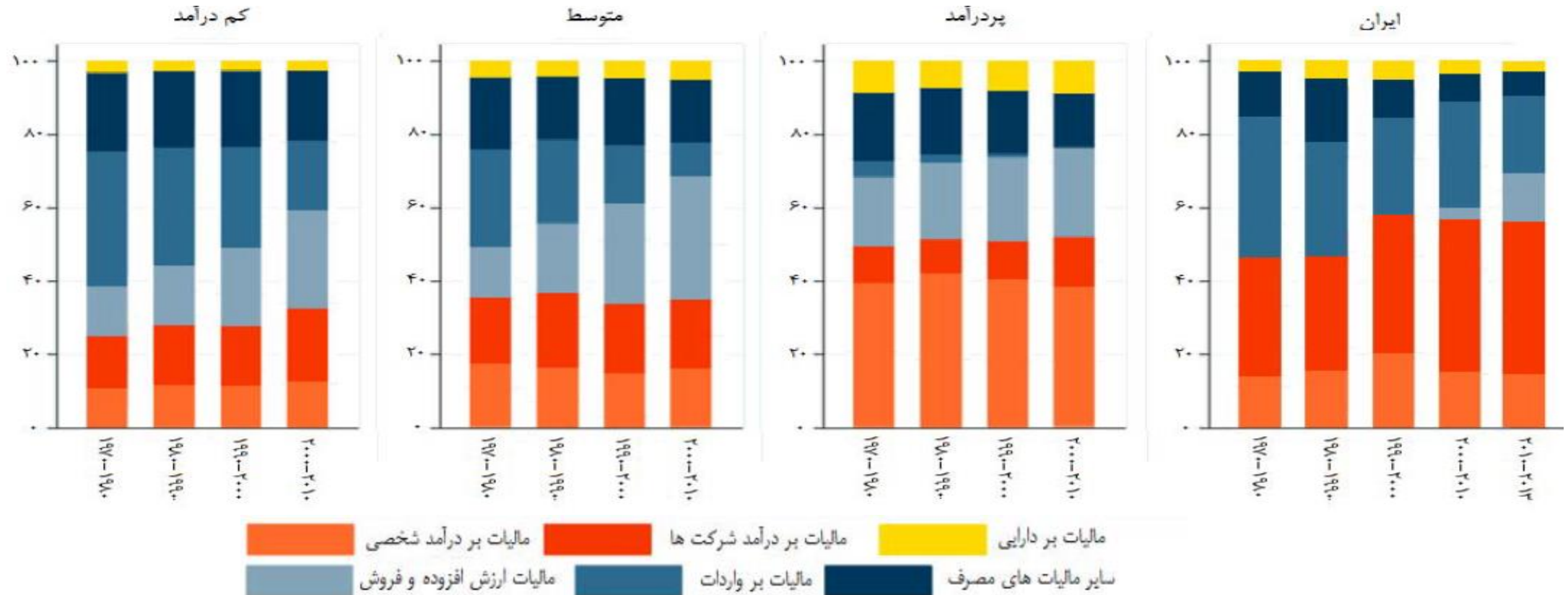
Chart Title

نسبت تقریباً ثابت مالیات به تولید ناخالص داخلی در روند بلند مدت
فاصله از اهداف در نظر گرفته شده در برنامه ششم توسعه

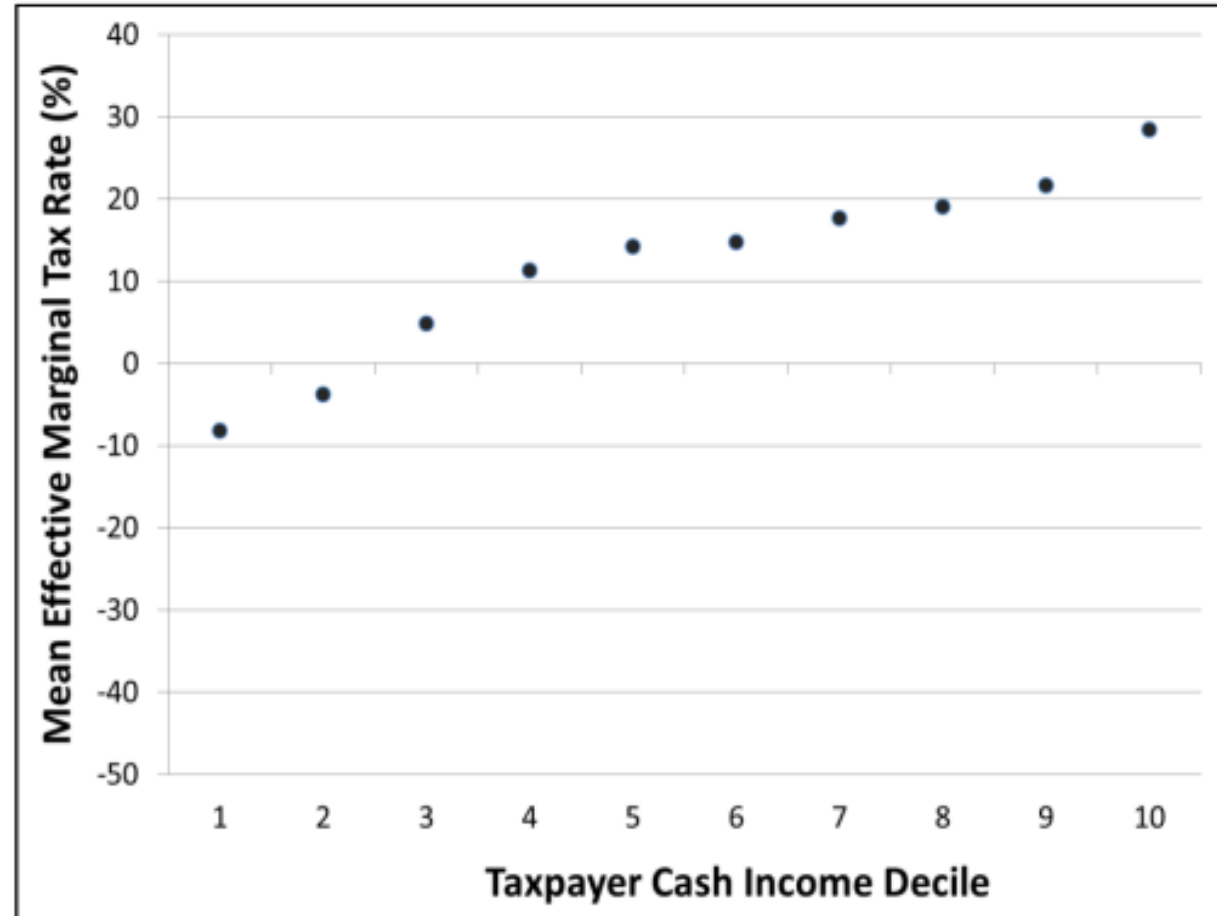
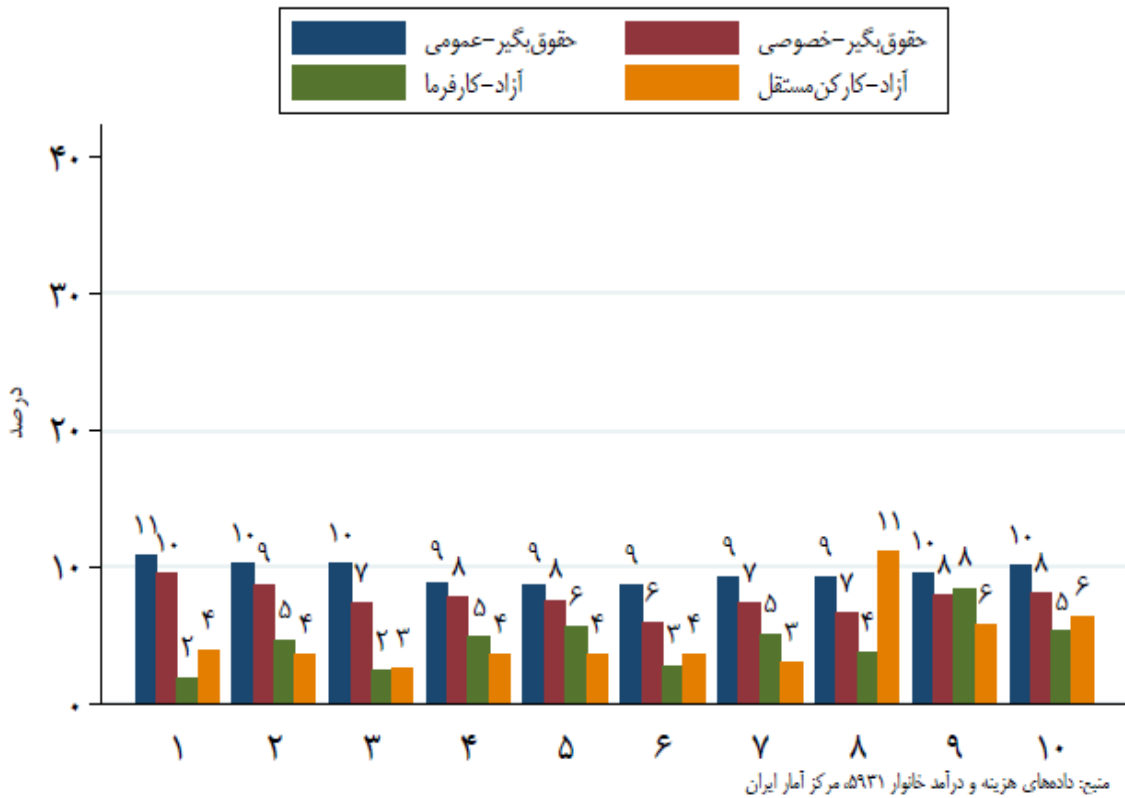
نحوه توزیع بار مالیاتی (پایه های مالیاتی و دهک های مختلف درآمدی)

برگرفته از گزارش مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

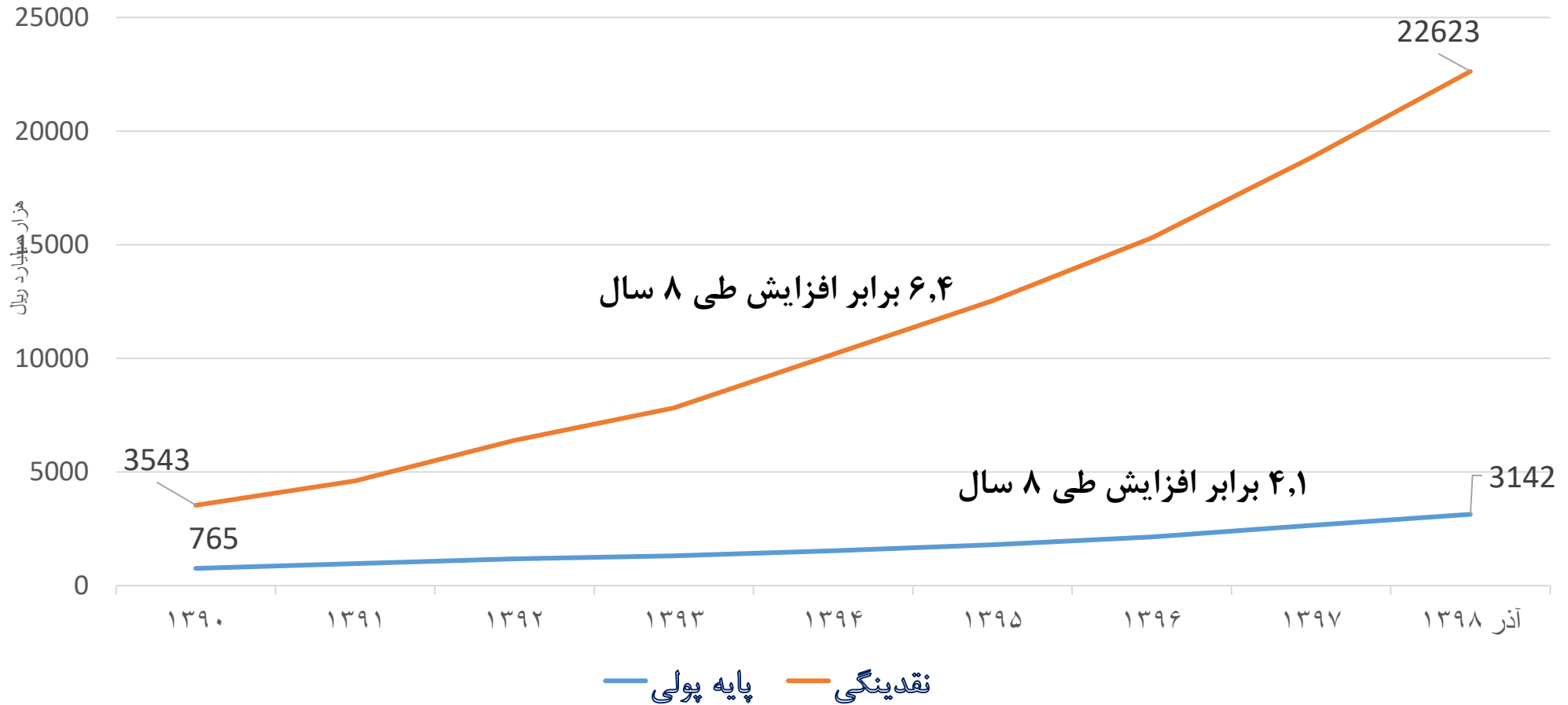
مقایسه نرخ موثر مالیات دهک‌های مختلف درآمد در ایران و آمریکا

نرخ موثر مالیات برای افراد مالیات‌پرداز در دهک‌ها

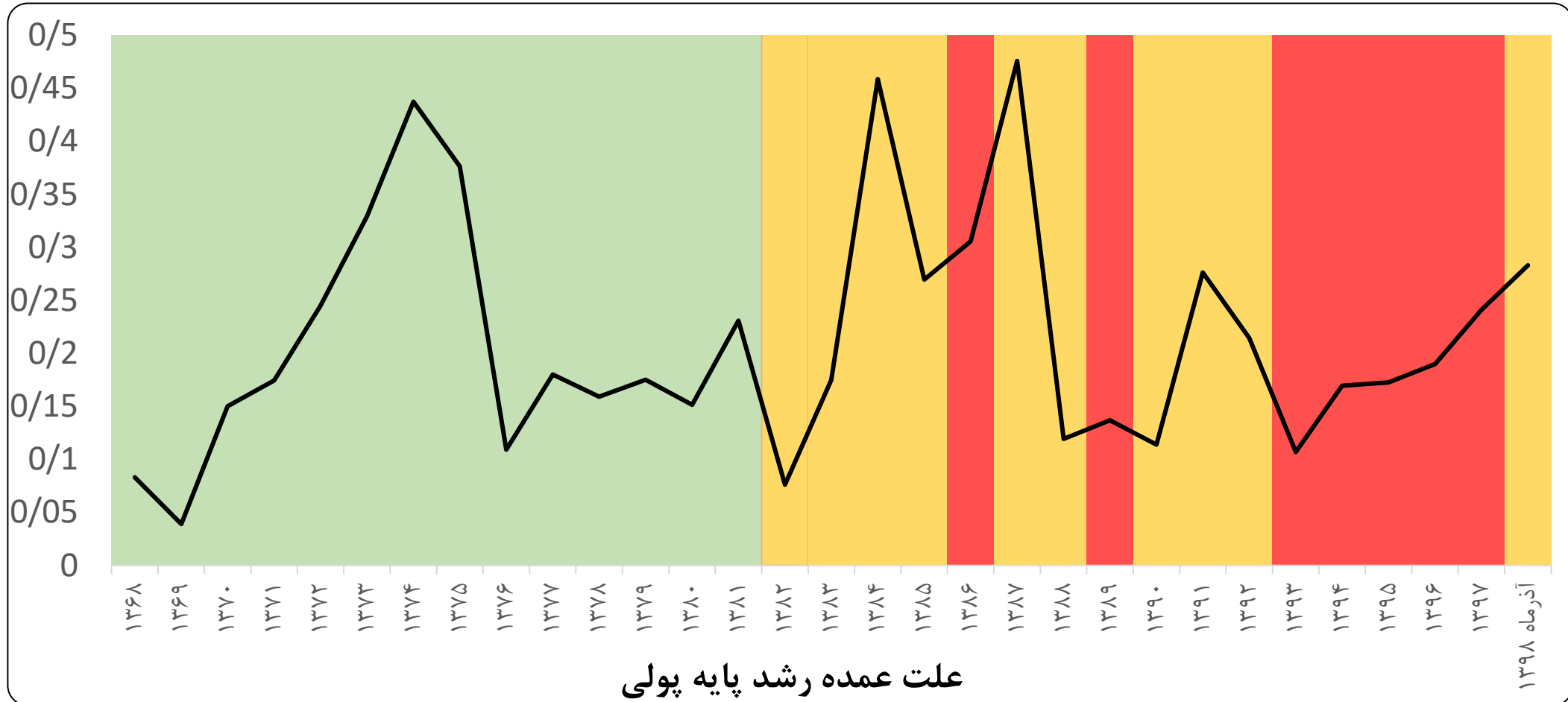

بازارهای مالی

رشد پایه پولی و نقدینگی

علل رشد پایه پولی

علت عمده رشد پایه پولی

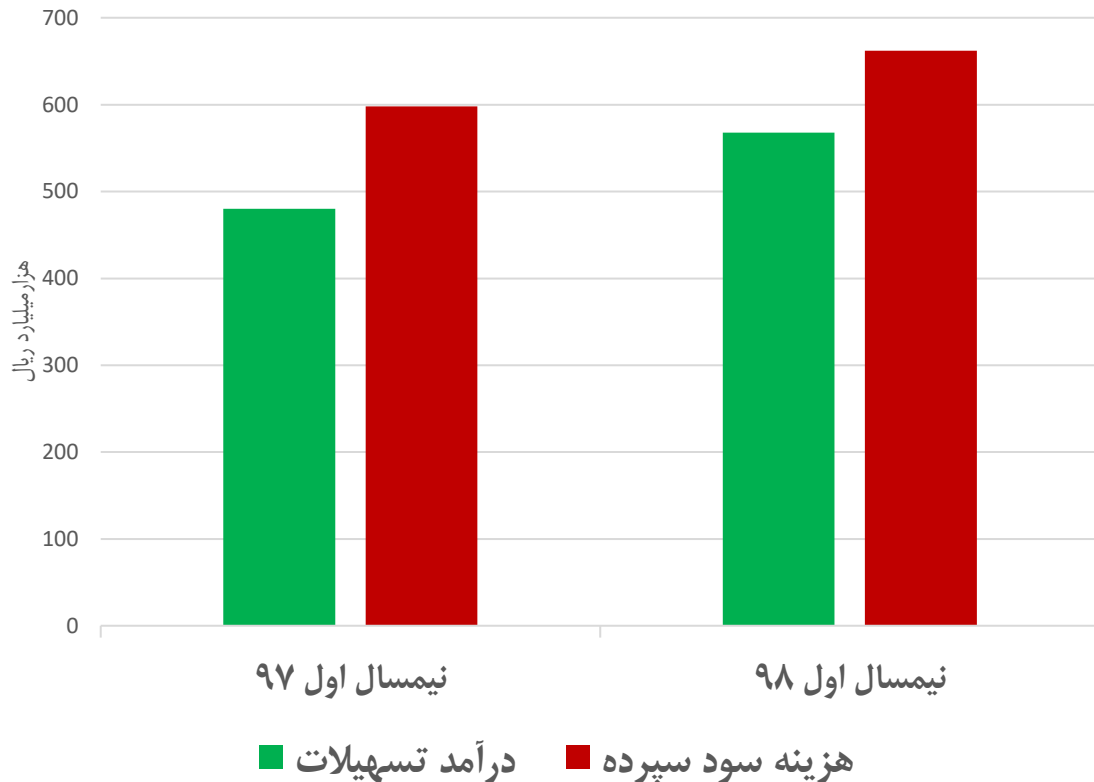
سبز: افزایش خالص بدهی دولت

زرد: افزایش خالص دارایی‌های خارجی

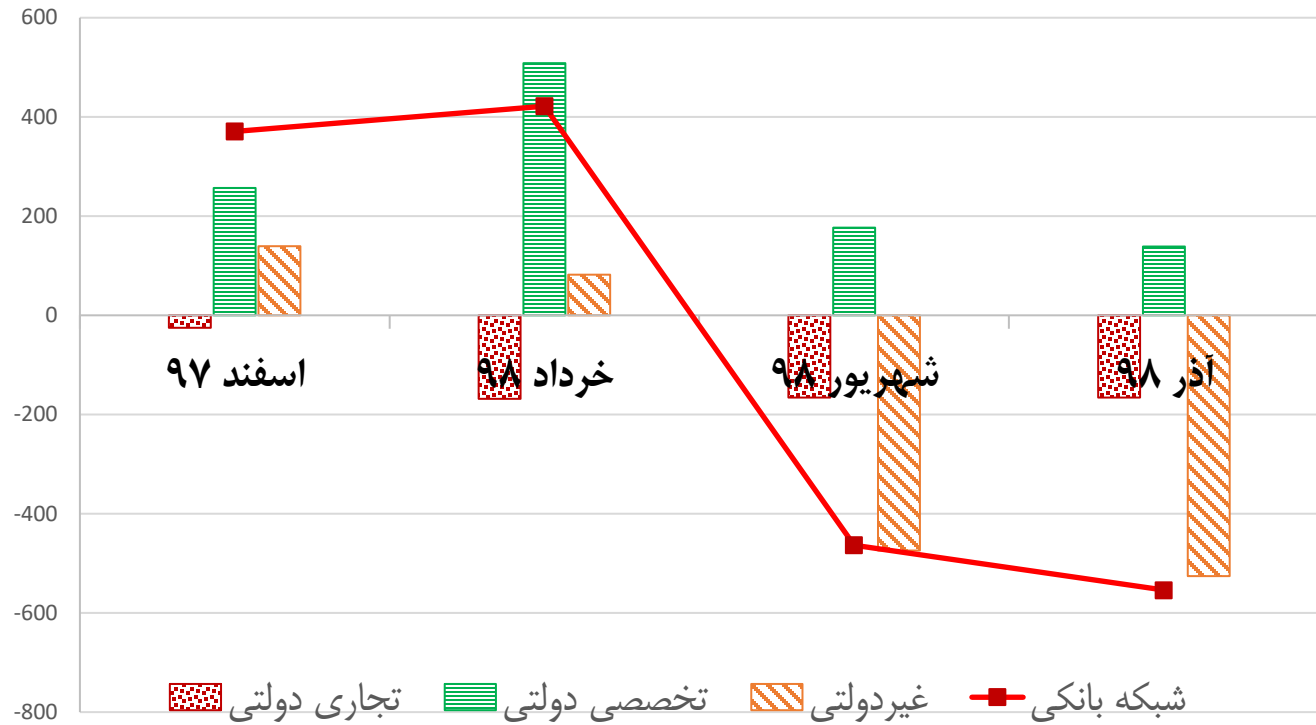
قرمز: افزایش بدهی بانکها به بانک مرکزی

ناترازی بانکی : شکاف ترازنامه ای و شکاف درآمد-هزینه

مقایسه درآمدها اعطای تسهیلات با هزینه سود سپرده بانکهای بورسی

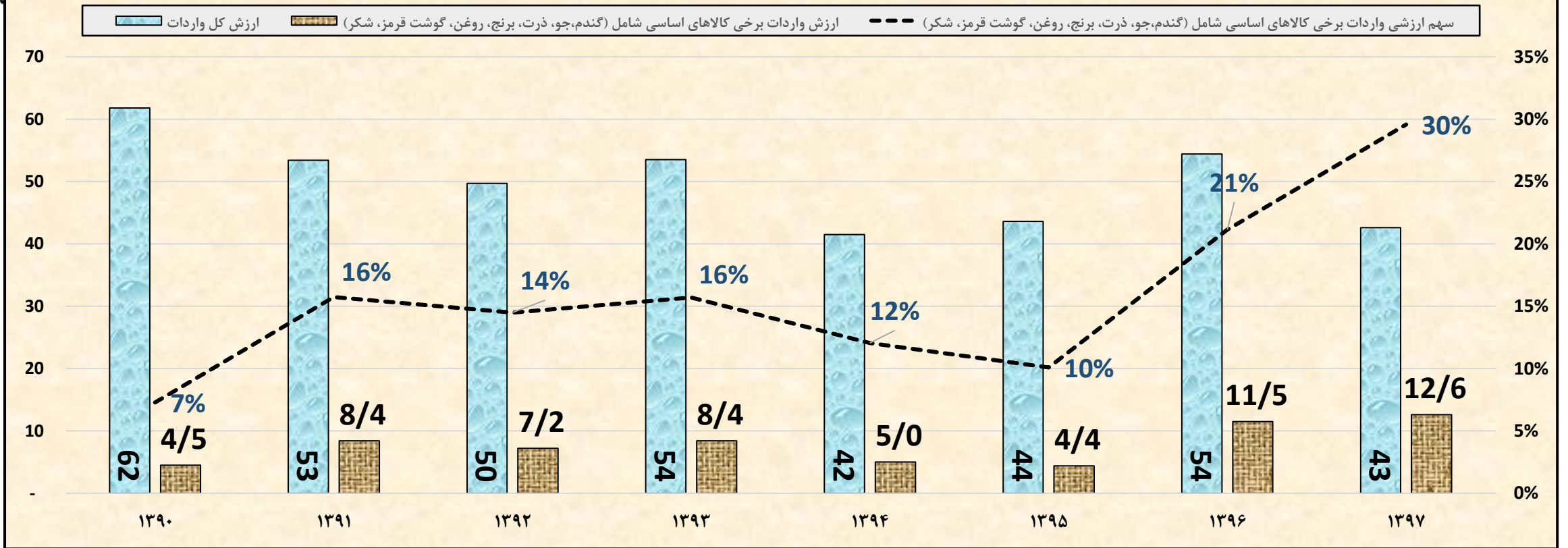
حساب سرمایه بر اساس داده های بانک مرکزی

هزینه تعلل در اصلاح نظام بانکی: افزایش شدید زیان انباشته

تجارت خارجی

روند واردات کل و کالاهای اساسی (میلیارد دلار) و سهم واردات کالاهای اساسی منتخب (درصد)

تمرکز بالای واردات: حدود ۴۲ درصد واردات طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۰ از سه کشور (چین، امارات و کره جنوبی) و بالغ بر ۷۰ درصد آن از ده کشور انجام شده است.

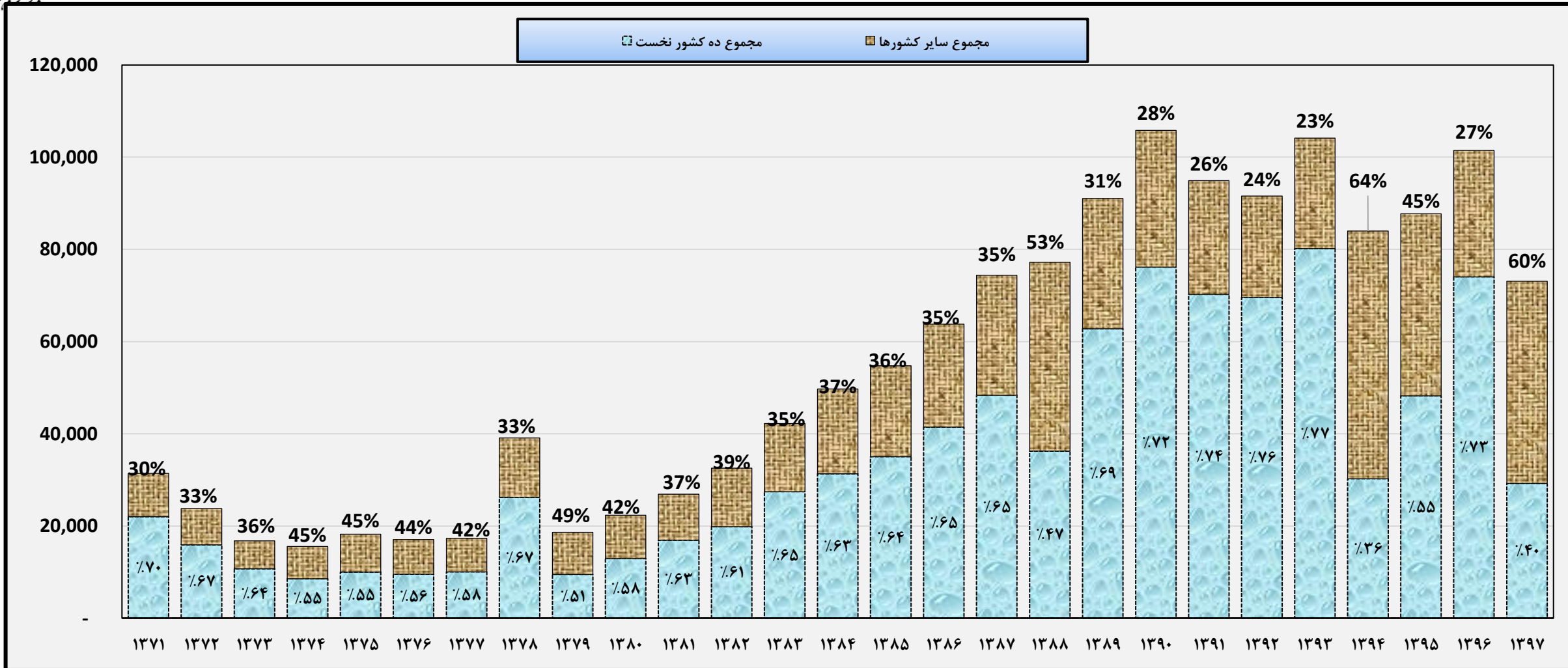
واردات کالاهای اساسی: سهم واردات کالاهای اساسی از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ صعودی بوده و در سال ۱۳۹۷ سهم کالاهای اساسی از واردات به بالاترین رقم خود طی ۸ سال گذشته رسیده است.

یک علت مهم: سیاست ارز ۴۲۰۰ تومانی

مجموع مبادلات تجاری (ارزش کل واردات و صادرات) با ده کشور نخست و سایر کشورها طی سال‌های ۹۷-۱۳۷۱ ارقام: (میلیون دلار)

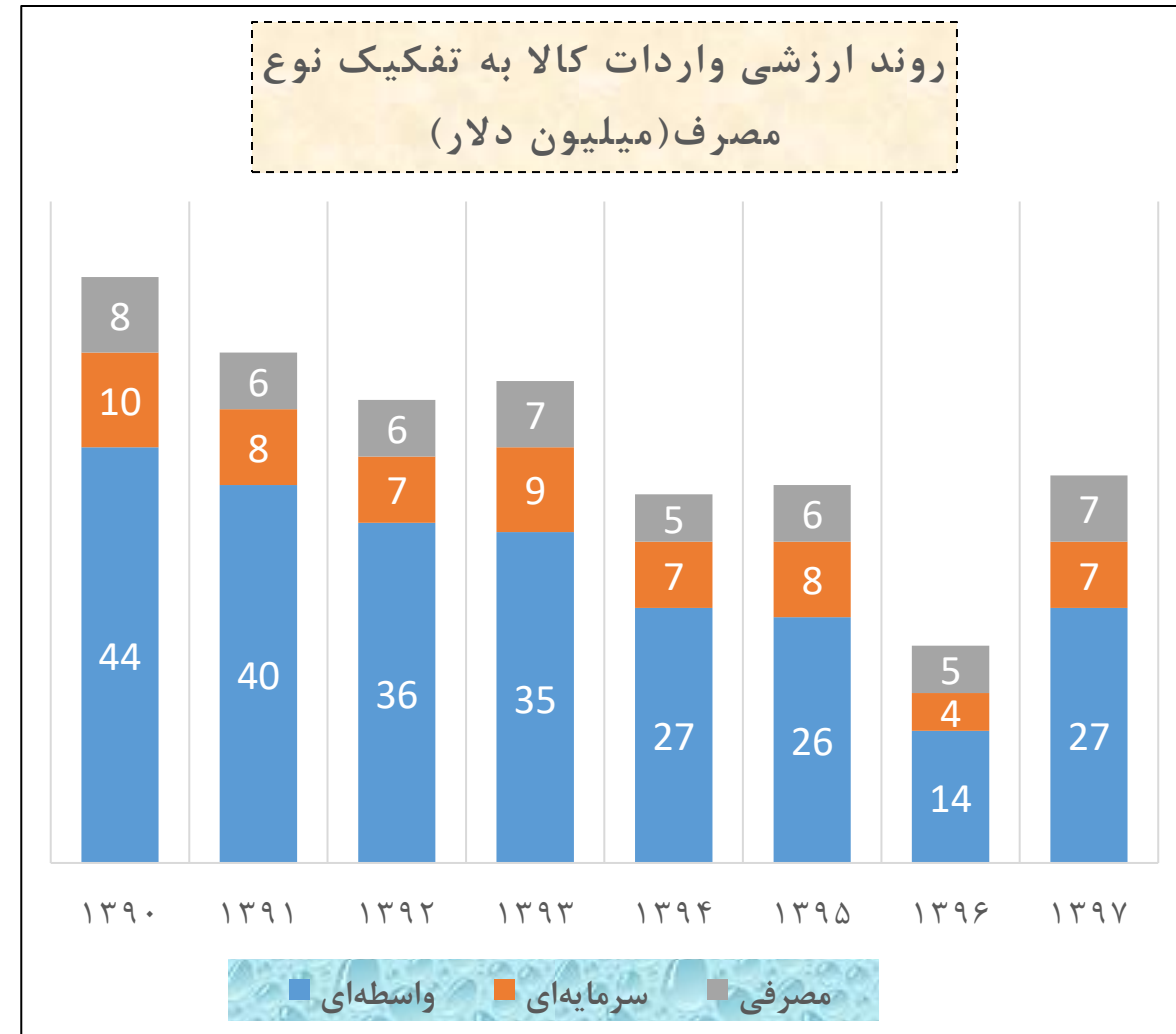
تمرکز بالای تجارت خارجی ایران روی ده کشور طرف معامله

صادرات

- ◀ تعداد کشورهایایی که ۸۰ درصد درآمد صادراتی ایران را تامین می‌کرده‌اند از ۲۳ کشور در سال ۱۳۸۰ به ۹ کشور در سال ۱۳۹۷ تقلیل یافته است.
- ◀ **تمرکز نسبتاً شدید در بازارهای هدف صادراتی** به گونه‌ای که سهم سه کشور امارات متحده عربی، چین و عراق از میان ۱۴۷ کشور (مقصد صادراتی) در سال ۱۳۹۷ مجموعاً حدود ۵۴ درصد از ارزش صادرات کالاهای غیرنفتی را به خود اختصاص داده است.
- ◀ **سبد صادرات غیرنفتی ایران به شدت به صادرات کالاهای با ارزش افزوده کمتر (عمدتاً مواد خام) وابسته است.**
- ◀ محصولات معدنی و محصولات صنایع شیمیایی و صنایع وابسته به آن از سال ۱۳۸۶ جزو دو قسمت نخست ارزآورترین کالاهای صادراتی غیرنفتی بوده و تا پایان سال ۱۳۹۷ در همین موقعیت باقی مانده است، گروه مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد؛ کائوچو و اشیاء ... نیز از سال ۱۳۹۰ به دو گروه نخست ارزآور پیوسته است به طوری که **در پایان سال ۱۳۹۷ نزدیک به دو سوم درآمد ارزی از محل صادرات این سه گروه تامین می‌شود.**

سهم بالای کالاهای واسطه‌ای از واردات بیانگر

۱. وابستگی بالای تولید کشور به واردات نهاده‌های واسطه‌ای.
۲. واردات بخش زیادی از کالاها به صورت نیمه آماده و مونتاژ در داخل که ارزش افزوده زیادی از این کانال ایجاد نمی‌شود.

وابستگی بالای تولید به واردات کالاهای واسطه‌ای یک تهدید بالقوه است

ریشه‌های وضعیت فعلی اقتصادی

ریشه‌های وضعیت فعلی اقتصادی

مدیریت و تصمیم‌گیری اقتصادی

ناکارآمدی نظام تصمیم‌گیری اقتصادی از منظر تعدد و تشتت آراء نهادهای تصمیم‌گیری، نحوه و فرایند برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری و ...

تعارض منافع و ناهماهنگی در سطوح تصمیم‌گیری بخشی عدم شفافیت اقتصادی و فرایندهای تصمیم‌گیری

نگرش کوتاه‌مدت و تمایل به مسکن‌های کوتاه‌مدت در اتخاذ سیاست‌های اقتصادی

حکمرانی بخشی

حکمرانی ناکارآمد نظام مالی و بانکی

تنظیم‌گری ناکارآمد بخشی در حوزه‌های مسکن، صنعت، انرژی

نبود الگوی مشخص برای استفاده موثر و مولد از ظرفیت‌های مردمی در بخش‌های اقتصادی

محیط فعالیت اقتصادی

فقدان یا عدم استفاده از بانک‌های اطلاعاتی اقتصادی و اجتماعی

انحصار و فرایند ناکارآمد مجوزدهی

وجود مزیت اقتصادی در سرمایه‌گذاری و فعالیت در زمینه‌های غیر مولد

راهبرد اقتصادی

فقدان سیاست‌های توسعه صنعتی، آمایش سرزمینی و تربیت نیروی انسانی

نبود دیپلماسی اقتصادی سازگار با اهداف کلان کشور

نبود برنامه مشخص جهت کاهش و مدیریت عدم اطمینان‌های اقتصادی

مالیه عمومی دولت

کسری بودجه ساختاری مداوم

رویکرد نادرست در سیاست‌های مالیاتی، بودجه‌ریزی و هزینه‌کرد کارا، مدیریت بازار ارز و ناشی از اتکا به منابع نفتی

فقدان راهبرد مناسب در اقدامات حمایتی از بنگاه و خانوار

ظرفیت‌ها

ظرفیت‌های بالقوه اقتصاد ایران

□ منابع طبیعی: نفت و گاز و مواد معدنی

□ رتبه دوم ذخایر گاز / رتبه چهارم ذخایر نفت

□ رتبه پانزدهم کشورهای دارای منابع معدنی غنی با ۶۰ نوع محصول معدنی / رتبه زیر ۱۰ در ذخایر قلع، آهن، مس

□ گردشگری: جاذبه‌های بالا در کنار هزینه‌های پایین

□ ۱۵م: تنوع اقلیم آب‌وهوایی و اکوتوریستی

□ ۱۹م: جاذبه‌های تاریخی و تعداد سایت‌های میراث جهانی طبیعی شناسایی شده توسط یونسکو

□ موقعیت استراتژیک جغرافیایی: ترانزیت، حمل و نقل و تقاضای بالا در

همسایگان

□ برخورداری از ۲۴ مرز جاده‌ای بین‌المللی، ۵ مرز ریلی و بیش از ۱۱ بندر

تجاری کوچک و بزرگ

□ عبور حدود ۴۰٪ نفت دنیا از تنگه‌ی هرمز همه روزه

□ قرار گرفتن در مسیر کریدورهای ترانزیتی بین‌المللی

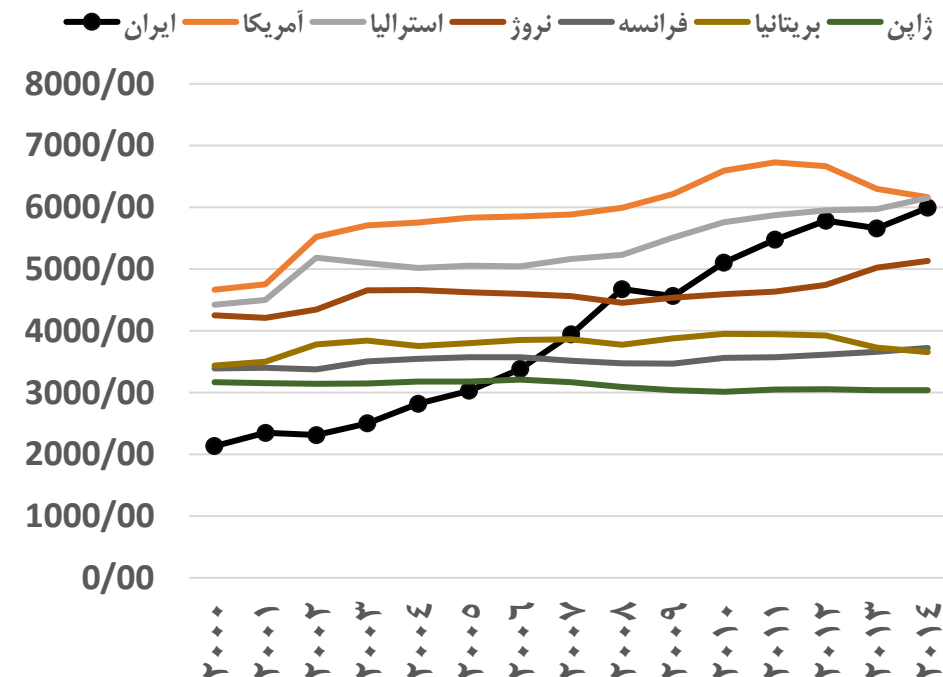
□ عمق استراتژیک و اقتدار منطقه‌ای

ظرفیت‌های بالقوه اقتصاد ایران

نیروی کار: نیروی جوان و تحصیل کرده

سهم حدود ۴۵ درصدی جمعیت ۱۵ تا ۴۰ ساله از کل جمعیت کشور

تعداد دانشجویان به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت

حوزه‌های علم و فناوری

رتبه اول منطقه و شانزدهم جهانی برحسب مقالات و مدارک علمی

رتبه دوم در زمینه پیشرفته‌ترین کشورها در حوزه سلول‌های بنیادین

از نظر تولیدات زیست‌فناوری در رتبه ۱۳ جهان و اول منطقه در سال ۲۰۱۷

هشتمین کشور دنیا در پرتاب ماهواره

پنجمین کشور در نانو در سال ۲۰۱۶

رتبه ۲۱ کیفیت تولیدات مقالات علمی

سریعترین نرخ رشد علمی جهان با ۱۱ برابر نرخ رشد میانگین جهانی

رتبه ۱۷ از نظر تعداد دانشگاه‌های برتر در نظام رتبه‌بندی تایمز

جزء ده کشور اول دنیا در المپیادهای علمی

سومین کشور در تربیت مهندس در سال ۲۰۱۸

راهکارها

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

حوزه اثر گذاری					برخی از اقدامات	محور اصلاحی
بخش خارجی	بخش مالی	بودجه دولت	تولید	معیشت خانوار		
	✓		✓	✓	✓ اصلاح و بازسازی ترازنامه شبکه بانکی و تعیین تکلیف بانک‌های ناسالم (نظارت بر عملکرد دولت و بانک مرکزی در اجرای مصوبه شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران سه قوه) ✓ نهایی سازی اصلاح قوانین نظام بانکی	اصلاح نظام بانکی کشور
			✓	✓	✓ نظارت بر اجرای احکام متعدد قانونی محیط کسب و کار (قانون اصل ۴۴ (ماده ۷ و...))، قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، قانون رفع موانع تولید و...) ✓ برنامه ریزی جهت اصلاحات قانونی مورد نیاز (ماده ۱ و ۷ قانون اصل ۴۴ و...)	ایجاد شفافیت، رقابت (رفع انحصار) و تسهیل در نظام مجوزدهی به کسب و کار
		✓	✓	✓	✓ تصویب قوانین مالیات بر مجموع درآمد و مالیات بر دارایی ✓ ساماندهی و یا حذف معافیت های مالیاتی غیر ضروری نظیر معافیت سود سپرده های کلان بانکی، معافیت مالیات بر ارزش افزوده مناطق آزاد تجاری- صنعتی و ویژه اقتصادی، معافیت سود سهام و ... ✓ تفکیک حساب های بانکی (شخصی و تجاری) ✓ جلوگیری از فرار مالیاتی برخی از مشاغل و وصول معوقات مالیاتی ✓ نظارت بر اجرای مناسب و کارآمد قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مؤدیان ✓ نظارت بر اجرا و استقرار طرح جامع مالیاتی	اصلاح نظام مالیاتی کشور

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

حوزه اثر گذاری					برخی از اقدامات	محور اصلاحی
بخش خارجی	بخش مالی	بودجه دولت	تولید	معیشت خانوار		
			✓	✓	<p>نظارت بر عملکرد بند الف ماده (۴۶) قانون برنامه ششم (تصویب اولویت‌های صنعتی و معدنی در هیات وزیران) و تکمیل اسناد ملی و استانی آمایش سرزمین توسط دولت</p> <p>الزام دولت به تدوین سند جامع راهبرد توسعه صنعتی (اقتصادی) کشور</p>	<p>تدوین سیاست توسعه صنعتی و تعیین اولویت‌های اصلی حمایت از تولید</p>
✓	✓	✓	✓	✓	<p>الزام دولت به تدوین و اجرای برنامه فعالانه بلندمدت برای مواجهه با تحریم و تصویب احکام قانونی مورد نیاز</p> <p>کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور و خروج از محدوده تحریم پذیری</p>	<p>بازطراحی برنامه ها و ساختار مواجهه با تحریم</p>
	✓	✓	✓		<p>الزام دولت به ارائه لایحه مدیریت بدهی های عمومی (پیش نویس در وزارت اقتصاد و دارایی تهیه شده است)</p> <p>مسدود سازی مجاری ایجاد بدهی های غیر اوراقی دولت</p> <p>تقویت نظارت بر پایداری بدهی های عمومی</p>	<p>ساماندهی بدهی های عمومی</p>
		✓	✓	✓	<p>الزام دولت به ارائه لایحه مدیریت دارایی های عمومی (پیش نویس در خزانه داری کل کشور تهیه شده است)</p> <p>تقویت توان درآمدزایی پایدار دولت از دارایی ها مولد سازی زمین های دولتی و منابع طبیعی - باز آفرینی و توسعه مناطق شهری</p> <p>تکمیل فرآیند شناسایی دارایی های دستگاه های اجرایی با نظارت بر عملکرد ثبت اموال در سامانه سادا</p>	<p>ساماندهی دارایی های عمومی و تقویت درآمدزایی صحیح، رشد اقتصادی و تأمین نیازهای اساسی مردم</p>

حوزه اثر گذاری					برخی از اقدامات	محور اصلاحی
بخش خارجی	بخش مالی	بودجه دولت	تولید	معیشت خانوار		
		✓		✓	اصلاح قوانین برنامه و بودجه و محاسبات عمومی در راستای: حذف عملیات خارج از بودجه دولت، کاهش انحرافات در عملکرد بودجه، افزایش شفافیت بودجه، نظارت کیفی بر بودجه،...	اصلاح ساختار و فرایند بودجه ریزی کشور
	✓	✓	✓		استفاده از روش های نوین تامین مالی برای پیشبرد طرح های تملک دارایی های سرمایه ای نیمه تمام و جدید تصویب قانون مشارکت عمومی و خصوصی با اصلاحات پیشنهادی نظارت مستمر بر طرح های تملک دارایی های سرمایه ای در راستای اولویت بندی تخصیص، کاهش طرح های نیمه تمام و عدم تعریف طرح های کم بازده	افزایش بازده و توان سرمایه گذاری دولت
			✓		نظارت بر اجرای تکالیف مربوط به دولت الکترونیک، تکمیل سامانه های موضوع قانون برنامه ششم (قوه قضائیه و...) الزام دولت به تهیه نقشه جامع یکپارچه سازی سامانه ها در راستای تولید، تبادل و پردازش داده های اقتصادی در کشور	اصلاح نظام تولید، تبادل و پردازش داده های اقتصادی در کشور: سامانه ها
	✓		✓		پیگیری اصلاحات بازار سرمایه در راستای تسهیل ورود بنگاه ها به بورس و... الزام دولت به ارائه لایحه اصلاح قوانین بازار سرمایه (پیش نویس در دولت تهیه شده است)	اصلاح بازار سرمایه و افزایش نقش آن در تأمین مالی بنگاه های اقتصادی

حوزه اثر گذاری					برخی از اقدامات	محور اصلاحی
بخش خارجی	بخش مالی	بودجه دولت	تولید	معیشت خانوار		
✓			✓	✓	<p>✓ نظارت بر حسن اجرای ملاحظات مرتبط با دیپلماسی اقتصادی در ماده ۱۰۵ قانون برنامه ششم توسعه و بند ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی</p> <p>✓ بازطراحی ماموریت‌های وزارت امور خارجه و وزارت صمت در همکاری با سایر دستگاه‌ها</p>	تقویت دیپلماسی اقتصادی در جهت حمایت از اهداف توسعه ای کشور
✓		✓	✓		<p>✓ تصویب و نهایی سازی قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز</p> <p>✓ نظارت بر عملکرد وزارت صمت و... در تکمیل سامانه های مبارزه با قاچاق کالا و ارز</p>	کنترل قاچاق و مدیریت واردات در کشور
		✓	✓		<p>✓ ارتقای چهارچوب‌های حقوقی فعالیت شرکت‌های دولتی از طریق تمهید ظرفیت‌های قانونی و مقرراتی</p> <p>✓ نظارت بر عملکرد شرکت های دولتی در فرایند تصویب بودجه</p> <p>✓ نظارت بر اجرای اقدامات شفاف کننده عملکرد شرکت های دولتی (تبصره ۲ قانون بودجه)</p>	ارتقا عملکرد شرکت های دولتی
✓	✓	✓	✓	✓	<p>✓ تصویب لایحه مدیریت تعارض منافع</p> <p>✓ تقویت هماهنگی و یکپارچگی تصمیم گیری های اقتصادی</p> <p>✓ بازطراحی سازوکارهای فساد زا در سیاستگذاری اقتصادی</p> <p>✓ درونی کردن هزینه های عدم تصمیم گیری یا استفاده از مسکن های اقتصادی برای سیاستگذار</p>	اصلاح نظام تصمیم گیری اقتصادی

پاس از حسن توجه شما